ПРАЛЕТАРЫІ ЎСІХ КРАІН, ЯДНАЙЦЕСЯ!

Літаратура і мастацтва

ОРГАН МІНІСТЭРСТВА КУЛЬТУРЫ І ПРАЎЛЕННЯ САЮЗА ПІСЬМЕННІКАЎ БССР

№ 103 (1740) | Аўторак, 25 снежня 1962 года | Цана 4 кап.

У ГЭТЫМ НУМАРЫ

ТВАРЫЦЬ ДЛЯ НАРОДА, У ІМЯ КАМУНІЗМА

ПРАМОВА САКРАТАРА ЦК КПСС Л. Ф. ІЛЬІЧОВА

НА СУСТРЭЧЫ КІРАЎНІКОЎ ПАРТЫІ І ЎРАДА З ДЗЕЯЧАМІ ЛІТАРАТУРЫ І МАСТАЦТВА 17 СНЕЖНЯ 1962 ГОДА

З часу апошняй сустрэчы дзеячоў літаратуры і мастацтва з кіраўнікамі партыі і ўрада мінула каля двух з палавінай гадоў.

Многа вады сплыло з той пары, многа важных падзей адбылося ў нашай краіне і на міжнароднай арэне. Адбыўся XXII з'езд партыі. Прынята новая Праграма КПСС. Наша партыя і савецкі народ ідуць ленінскім курсам да перамогі камунізма. Яшчэ больш павысіўся міжнародны аўтарытэт Савецкага Саюза.

Сёння мы зноў сабраліся, каб абмяняцца думкамі па найбольш хвалюючых усіх нас пытаннях развіцця сацыялістычнай культуры. Нічога, зразумела, надзвычайнага, звышзвычайнага не адбылося. Цэнтральны Камітэт нашай партыі задаволен становішчам справы ў галіне культуры — развіццё яе ідзе на здаровай аснове, у правільным напрамку, у нагу з часам. Наша мастацтва верна б'е ў патрэбную цэль.

Сустрэчы, адкрытыя і шчырыя гутаркі кіраўнікоў партыі і ўрада з дзеячамі савецкай культуры сталі ўжо традыцыяй, якую ўсе адабраюць.

Ранейшыя гутаркі, мяркуючы па ўсім, былі карыснымі. Яны адыгралі станоўчую ролю ў кансалідацыі ўсіх творчых сіл савецкай культуры. Сённяшняя сустрэча, якая, трэба спадзявацца, таксама будзе карыснай, ідзе на развіццё гэтай добрай традыцыі. Яна, бясспрэчна, будзе садзейнічаць далейшаму згуртаванню дзеячоў літаратуры і мастацтва на глебе служэння высакароднай справе будаўніцтва камунізма.

Наспеўшай такую гутарку прызналі і Цэнтральны Камітэт партыі, і дзеячы літаратуры і мастацтва. Узнікла нямала вострых ідэалагічных пытанняў, у якіх неабходна разам разабрацца, праясніць пункты гледжання, удакладніць пазіцыі, каб яшчэ больш паспяхова ісці наперад.

Ідэйны арсенал нашай мастацкай інтэлігенцыі папоўніўся за апошні час такімі выдатнымі дакументамі творчага марксізма-ленінізма, як матэрыялы XXII з'езда і Праграма КПСС, выступленні М. С. Хрушчова па пытаннях літаратуры і мастацтва.

Кожны савецкі мастак можа цяпер з яшчэ большай глыбінёй усвядоміць вялікае прызначэнне літаратуры і мастацтва, сваё месца ў барацьбе народа за камунізм. Цяпер, калі мы ўступілі ў эпоху разгорнутага будаўніцтва камунізма, нязмерна павысілася адказнасць мастацкай інтэлігенцыі за развіццё ідэалагічнага, духоўнага жыцця савецкага грамадства.

Нам нельга не думаць аб чыстаце і моцнасці нашых ідэйных пазіцый, аб галоўным напрамку, галоўнай лініі ў развіцці савецкай літаратуры і мастацтва.

I.

М. С. Хрушчоў і іншыя кіраўнікі партыі і ўрада нядаўна наведалі Выстаўку маскоўскіх мастакоў, яны азнаёміліся таксама з творамі мастакоў-абстракцыяністаў і скульптара Э. Неізвестнага. Там жа, на выстаўцы, гэтыя творы, а таксама фармалістычныя работы некаторых іншых мастакоў былі сурова, але справядліва раскрытыкаваны. Пазбаўленая ўсякага разумнага сэнсу абстракцыяніцкая мазня на палотнах з'яўляецца не чым іншым, як паталагічнымі выкрутасамі, нікчэмным перайманнем разбэшчанага фармалістычнага мастацтва буржуазнага Захаду.

«Такая «творчасць», — гаварыў на выстаўцы М. С. Хрушчоў, — чужая нашаму народу, ён адхіляе яе. Вось над гэтым і павінны задумацца людзі, якія называюць сябе мастакамі, а самі ствараюць такія «карціны», што не зразумееш — нарысаваны яны рукой чалавека ці намаляваны хвастом асла. Ім трэба зразумець свае памылкі і працаваць для народа».

Такім чынам, М. С. Хрушчоў і іншыя таварышы выказалі адмоўныя адносіны да фармалізму і абстракцыянізму, па-дзелавому і вельмі пераканаўча раскрытыкавалі фармалістычнае мастацтва, перш за ўсё за яго адрыў ад жыцця народа, за наўмысна скажоны паказ рэчаіснасці. **Ленінскія прынцыпы партыйнасці і народнасці ляжалі і будуць ляжаць у аснове палітыкі нашай партыі ў галіне развіцця сацыялістычнай культуры.**

Сустрэча кіраўнікоў партыі і ўрада з маскоўскімі мастакамі на выстаўцы, прысвечанай 30-годдзю Маскоўскага аддзялення Саюза мастакоў, адбылася, вядома, не выпадкова.

У Цэнтральны Камітэт партыі і ў Савет Міністраў СССР, у адрас Мікіты Сяргеевіча Хрушчова ў апошні час пачалі паступаць пісьмы, аўтары якіх — прадстаўнікі розных груп мастацкай інтэлігенцыі — ставяць вострыя, ледзь не самыя карэнныя пытанні развіцця нашага мастацтва.

У чым, гаворачы коратка, сэнс гэтых пісьмаў? Іх аўтары рашуча пратэстуюць супраць фактаў зняважы рэалістычных традыцый, якія складаюць славу рускага класічнага і савецкага мастацтва. У некаторых мастакоў, напрыклад, усё больш выразна праступае імкненне да абстрактнага жывапісу, што выклікае неспакой. Абстракцыяністы перайшлі да актыўных дзеянняў — арганізоўваюць выстаўкі сваіх «твораў», назойліва рэкламуюць іх унутры краіны і па-за ёю, выдаюць сябе за адзіных прадстаўнікоў сапраўднага мастацтва, а ўсіх, хто стаіць на пазіцыях сацыялістычнага рэалізму, трэціруюць як «кансерватараў».

Сёй-той ставіць пад сумненне нават патрабаванне зразумеласці і даступнасці мастацтва. Чуюцца нават галасы, што сапраўды наватарскае мастацтва заўсёды незразумелае, бо масы нібыта не могуць успрымаць сучасную мову мастацтва, і што побач з мастакамі для мас могуць і павінны быць мастакі для нямногіх, выбраных.

Вялікая група мастакоў звярнулася ў прэзідыум нядаўна праходзіўшага Пленума Цэнтральнага Камітэта партыі з пісьмом. Яны пісалі:

«У цяперашні час фармалістамі ставяцца пад сумненне, як застарэлыя, выказванні У. І. Леніна і рашэнні партыі аб рэалістычным мастацтве. Свае выступленні і практычную дзейнасць фармалісты накіроўваюць да адраджэння фармалістычных тэндэнцый, асуджаных рашэннямі партыі.

Мы звяртаемся ў Цэнтральны Камітэт партыі і просім сказаць, што ж застарэла ў гэтых рашэннях. Калі яны не застарэлі, то выступленні супраць гэтых рашэнняў у друку, па радыё і тэлебачанню неабходна разглядаць як рэвізіяніцкія, якія садзейнічаюць пранікненню чужой нам ідэалогіі».

Група прапаведнікаў фармалізму, указваюць далей аўтары пісьма, выкарыстаўшы няправільныя ў мінулым адносіны да творчасці такіх мастакоў, як Д. Штэрэнберг, А. Шаўчэнка, Р. Фальк, А. Дрэвін і іншыя, падхапіла цяпер іх фармалістычныя творы як сцяг. Пад гэтым сцягам некаторыя мастакі спрабуюць працягнуць у наша выяўленчае мастацтва чужую яму ідэалогію.

І, сапраўды, на Выстаўцы маскоўскіх мастакоў многа жывых, часам вельмі вострых дыскусій узнікае ля такіх карцін, як «Аголеная» і «Нацюрморт» Р. Фалька, «Аніська» і «Нарцюрморт. Селядзец» Д. Штэрэнберга, «Снеданне» А. Васняцова, «Геолагі» П. Нікакава, ля скульптуры «Мацярынства» А. Полагавай і іншых работ.

Нельга не згадзіцца з наведвальнікамі выстаўкі, якія ў сваёй пераважнай большасці асуджаюць гэтыя карціны, абураюцца скажоным паказам савецкіх людзей, нашага жыцця ў цэлым.

Яшчэ больш цяжкае, проста агіднае ўражанне пакідаюць «творы» абстракцыяністаў, напрыклад, «Аўтапартрэт», «Толька» Б. Жутоўскага, «Касманаўты», «Плес» В. Шорца, «1917-ы» Л. Грыбкова і іншыя. Пачуццё пратэсту выклікаюць таксама работы Э. Неізвестнага «Разбураная класіка», «Рак» і некаторыя іншыя.

Калі аб вартасцях або недахопах работ П. Нікканава, Р. Фалька, А. Васняцова яшчэ неяк можна спрачацца, то аб так званых «палотнах» маладых абстракцыяністаў, якія групуюцца вакол Э. Бялюціна і называюць сябе «шукальнікамі», наогул спрачацца няма чаго — яны па-за мастацтвам. У лістападзе гэтыя фармалісты арганізавалі «выстаўку» сваіх «твораў». І, вядома, тут як тут былі зарубежныя журналісты. Яны шчоўкалі фотаапаратамі, круцілі кінакамеры (значыць, трэба чакаць, што за рубяжом хутка «выйдзе» яшчэ адзін фільм пэўнага гатунку), бралі інтэрв'ю, а затым шырока распісалі ўсё гэта ў буржуазных газетах. Словам, стваралі бачнасць буйной «падзеі» ў культурным жыцці савецкай сталіцы. А навошта? Зразумела, толькі для таго, каб зняважыць, прынізіць наша сапраўды савецкае мастацтва:

— Вось, маўляў, глядзіце: рэалістычным традыцыям Рэпіна прыходзіць канец.

Справа, аднак, не толькі і нават не столькі ў тым, што на Выстаўцы маскоўскіх мастакоў прадстаўлены фармалістычныя карціны, на якіх паказаны нейкія безвыходна змрочныя, панурыя і выродлівыя людзі, карціны, напісаныя з яўным перайманнем буржуазнага мастацтва перыяду яго заняпаду. Галоўнае заключаецца ў тым, што карціны фармалістаў расхваляюцца некаторымі неразборлівымі савецкімі крытыкамі і тэарэтыкамі як наватарскія, якія толькі і маюць права на існаванне, процістаўляюцца ўсяму лепшаму, жыццесцвярджальнаму, што створана рэалістычным мастацтвам. Фармалізм і нават яго крайняе выражэнне — абстракцыянізм хочуць выдаць тым самым за прамую дарогу сацыялістычнага мастацтва.

Калі чытаеш артыкулы такіх «тэарэтыкаў», то пераконваешся, што пад выглядам барацьбы **за разнастайнасць** у мастацтве спрабуюць усталяваць **фармалістычную аднастайнасць,** пад флагам пераадолення **ўяўнага дыктату** — навязаць сапраўды дыктат, **дыктат суб'ектыўных густаў** адарваўшыхся ад жыцця людзей, густаў, чужых усякаму нармальнаму, здароваму чалавеку.

Вось у імя чаго нават брудная мазня абвяшчаецца апошнім словам «мастацкай відушчасці».

У нас ёсць асобныя мастацтвазнаўцы, гатовыя сцвярджаць, быццам галоўная бяда нашага мастацтва — недастатковае пашырэнне абстракцыянізму, які ў сілах, на іх думку, удыхнуць нейкае новае жыццё ў сацыялістычнае мастацтва. Між тым, і тут увесь камізм становішча, нават на Захадзе чад абстракцыянізму праходзіць ужо, выстаўкі абстракцыяністаў правальваюцца, іх карціны высмейваюцца. І па заслузе, людзі пачынаюць мала-памалу рабіцца відушчымі.

Некаторыя мастакі пакрыўдзіліся на справядлівую крытыку савецкай грамадскасцю абстракцыянізму і фармалізму.

А на што, уласна, крыўдаваць? **Абстракцыяніцкія ж і мадэрніцкія «навацыі»** — гэта плынь, якая ніколі не была сцягам здаровага мастацтва, гэта **адыход ад асноўнай лініі развіцця савецкай літаратуры і мастацтва,** гэта адмова ад сувязі мастацкай творчасці з жыццём народа, з практыкай камуністычнага будаўніцтва.

Да якой пагарды да свайго народа трэба было дайсці, каб заяўляць, што народ «не дарос» да разумення адкрыццяў абстракцыяністаў!

А да чаго, уласна, дарастаць? Да страты разумнага сэнсу і нармальнага чалавечага густу? І як можна дайсці да адмовы ад выдатных, усталяваўшыхся ў барацьбе і правераных жыццём сацыялістычных традыцый нашага мастацтва? Чаму нізкапаклонства перад буржуазным мастацтвам, якое спрабуе, паводле слоў У. І. Леніна, «забіваць» чалавека, паралізаваць яго волю і энергію ў барацьбе за светлую будучыню, лічыцца перадавой, наватарскай пазіцыяй?

Не павінна быць недагаворанасцей. Нашы, так сказаць, дамарошчаныя абстракцыяністы і прыхільнікі буржуазных мод уступілі ў яўную супярэчнасць з Праграмай партыі, адобранай усім савецкім народам.

У нас нярэдка спрабуюць не толькі А. В. Луначарскага, але нават У. І. Леніна паказаць у якасці ледзь не прыхільніка абстракцыяніцкага «наватарства». Няправільны такі погляд у адносінах да А. В. Луначарскага, а ў адносінах да У. І. Леніна — гэта проста кашчунства.

Успомніце, з якім знішчальным сарказмам У. І. Ленін у гутарцы з К. Цэткін гаварыў аб прэтэнзіях абстракцыяністаў на наватарства:

«Так, дарагая Клара, нічога не зробіш, мы абое старыя. Для нас дастаткова, што мы, прынамсі, у рэвалюцыі застаемся маладымі і знаходзімся ў першых радах. За новым мастацтвам нам не паспець, мы будзем кульгаць ззаду».

Хто не адчуе тут злую іронію ленінскіх слоў! Не У. І. Ленін і партыя, а гора-наватары мадэрніцкага толку заўсёды пляліся і плятуцца ў хвасце рэвалюцыйна-пераўтвараючай дзейнасці мас, а значыць, і сапраўды рэвалюцыйнага мастацтва. А. В. Луначарскі, як вядома, вобразна называў усялякіх мадэрністаў хлапчукамі, якія з гіканнем бягуць наперадзе першага ўзвода і дурасліва перадражніваюць сапраўдных салдат.

II.

Фармалістычныя тэндэнцыі, на жаль, пачалі пашырацца не толькі ў выяўленчым мастацтве, але і ў музыцы, літаратуры, кінематаграфіі.

У музыцы, напрыклад, пры агульным руху наперад назіраецца захапленне дзікімі завываннямі розных зарубежных, і не толькі зарубежных, джазаў. Гутарка ідзе не аб джазавай музыцы наогул, а аб какафоніі гукаў, якая абрушваецца іншы раз на слухачоў і толькі па непаразуменню называецца музыкай.

У кінематаграфіі, дзе прыкметны агульны творчы ўздым, выкліканы дабратворнымі пераўтварэннямі ва ўсіх сферах нашага жыцця, таксама з'яўляюцца творы, няспелыя ў ідэйных адносінах, фільмы, якія церпяць ад наўмыснай вытанчанасці, ускладнёнасці формы і таму адхілены глядачом.

Публікуюцца нярэдка вершы і празаічныя творы, у якіх у пагоні за арыгінальнасцю формы, у імя таго, каб не быць «падобным» на іншых, не толькі выхалашчваецца жыццесцвярджальны змест, але нярэдка траціцца ўсякі сэнс, кавэркаецца і засмечваецца руская мова.

Некаторыя дзеячы літаратуры і мастацтва проста-такі апантаны жаданнем корпацца на заднім двары і не хочуць бачыць, што адбываецца на генеральных магістралях нашага развіцця.

Вядома, што спецыяльнага прызначэння зарубежныя «турысты»,

(Заканчэнне на 2-й стар.)

Мяжа паміж старым і новым годам... Яна не толькі ў часе, яна і ў прасторы. «Пагранічныя знакі», такія, як гэты, з'яўляюцца зараз на вуліцах Мінска. Дацягнуцца да госці з лесу аказалася нялёгка, спатрэбілася спецыяльная машына.

Фота Ул. КРУКА.

НАВАСЕЛЛІ Ў КЛУБАХ

З раёнаў Віцебшчыны прыходзяць радасныя весткі. Адзін за другім уступаюць у строй новыя асяродкі культуры. Пра выкананне плану капітальнага будаўніцтва раённых і сельскіх культасветустаноў мы папрасілі расказаць намесніка загадчыка абласнога аддзела культуры М. Шматкова.

— Не будзе перабольшаннем, калі мы назавём адыходзячы 1962 год ураджайным у сэнсе будаўніцтва новых памяшканняў для культасветустаноў. Зусім нядаўна, — сказаў М. Шматкоў, — ва ўрачыстай абстаноўцы адчыніліся дзверы Міёрскага раённага Дома культуры. Ён узрадаваў працаўнікоў Міёршчыны выдатнай глядзельнай залай на 410 месц, памяшканнямі, у якіх будуць працаваць гурткі самадзейнасці, кабінетам па прапагандзе агратэхнічных ведаў.

На карце Віцебскай вобласці ўсё больш і больш паяўляецца чырвоных сцяжкоў, якімі мы звычайна па традыцыі адзначаем нараджэнне новых дамоў культуры. У Дзень Савецкай канстытуцыі адчыніў свае дзверы Дом культуры калгаса «Перамога» Талачынскага раёна.

Запаліліся таксама агні ў клубах і дамах культуры ў калгасах «17 верасня» Глыбоцкага раёна, «Шлях Леніна» Браслаўскага раёна.

М. САВІЧ.

РАБОТЫ ПА ГІСТОРЫІ БССР

Акрамя вялікай васьмітомнай працы «Гісторыя БССР», навуковыя работнікі Інстытута гісторыі Акадэміі навук БССР распрацоўваюць асобна тэмы гісторыі рэспублікі розных перыядаў. Значнае месца сярод работ і даследаванняў займае вывучэнне развіцця эканомікі, прамысловасці, сельскай гаспадаркі, культуры Беларусі савецкага перыяду. Новыя работы па гісторыі БССР закончылі навуковыя супрацоўнікі інстытута В. Антошын, В. Гняўко, З. Капыскі, К. Шабуня, В. Чапко. У рабоце В. Антошына даследуецца культурнае будаўніцтва ў Беларусі ў 1938—1941 гг., разглядаецца развіццё навукі, літаратуры, мастацтва даваенных год. Інстытут рыхтуе да друку новыя зборнікі дакументаў і матэрыялаў пра партызанскі рух на Беларусі ў гады Вялікай Айчыннай вайны, хроніку важнейшых падзей партызанскага руху, другі том успамінаў партызан і падпольшчыкаў і іншыя работы.

Сёлета выйшла з друку адзінаццаць работ супрацоўнікаў інстытута.

НАШ СЦЯГ — РЭАЛІЗМ І НАРОДНАСЦЬ

Адкрытая, шчырая размова, што адбылася на сустрэчы кіраўнікоў партыі і ўрада з прадстаўнікамі мастацкай інтэлігенцыі Савецкага Саюза, надоўга застанецца ў памяці ўсіх тых, каму пашанцавала быць 17 снежня ў Доме прыёмаў на Ленінскіх гарах. Гаворка на гэтай незабыўнай сустрэчы ішла аб галоўным напрамку, аб галоўнай лініі развіцця савецкай літаратуры і мастацтва па шляху сацыялістычнага рэалізму.

Савецкім мастакам трэба рашуча змагацца за ідэйную чысціню нашых творчых пазіцый, супраць любых праяў і плыняў буржуазнага ўпадніцкага мастацтва — фармалізму і абстракцыянізму, дадэкафоннай і серыйнай музыкі, варожай мастацкім густам і ідэалам нашага народа.

Сёй-той на Захадзе хацеў бы заразіць нас трупным ядам абстракцыянізму. Нам трэба не крычаць «ратуйце!», а спакойна, але цвёрда ліквідаваць мярцвячую з'яву, што пагражае нам. Сапраўднае наватарства не павінна падмяняцца бясплоднымі пошукамі ноўшаства толькі формы, шкоднай фарматворчасцю, ілжывымі «навацыямі».

Музыка, як і кожны іншы від рэалістычнага мастацтва, па сваёй прыродзе павінна быць прыгожай, яркай і выразнай, павінна прыносіць людзям эстэтычную асалоду. Інакш яна перастане быць эстэтычнай катэгорыяй. Розныя шумы, нястройныя гукі дадэкафоннай, серыйнай ці канкрэтнай «музыкі» — гэта яшчэ не творы музычнага мастацтва, і яны не патрэбны савецкім людзям.

Партыя і ўрад заклікаюць пісьменнікаў і кампазітараў, мастакоў і кінематаграфістаў своечасова і ўсебакова ацэньваць працэсы, што адбываюцца ў развіцці савецкай літаратуры і мастацтва. І мы павінны адказаць на такое высокае давер'е актывізацыяй сваёй творчасці, стараючыся памагчы ў фарміраванні густаў, у выхаванні нашага народа — будаўніка камунізма — на выдатных традыцыях вялікага рэалістычнага мастацтва.

Я. ЦІКОЦКІ,
народны артыст СССР, старшыня праўлення Саюза кампазітараў БССР.

МАГУТНЫМ ЛЕНІНСКІМ ПРАЖЭКТАРАМ

Цяпер, калі апублікавана прамова таварыша Л. Ф. Ільічова, нам, удзельнікам незабыўнай сустрэчы, лягчэй дзяліцца сваімі ўражаннямі з чытачамі.

У прамове сакратара ЦК КПСС, якой адкрылася гэтая надзвычай цікавая і, не будзе перабольшаннем сказаць, гістарычная па сваім значэнні гутарка кіраўнікоў партыі і ўрада з дзеячамі літаратуры і мастацтва, з філасофскай глыбінёй і народнай яснасцю выкладзены ленінскія прынцыпы, якія няўхільна праводзілі і будуць праводзіць наша партыя, яе Цэнтральны Камітэт у кіраўніцтве мастацкім працэсам, у фарміраванні вынікаў гэтага працэсу. Выкрыты ідэалагічныя карэнні фармалістычных выкрутасаў некаторых мастакоў, якім не па душы ленінскія прынцыпы партыйнасці і народнасці, якія імкнуліся пацягнуць моладзь у бруднае балота абстракцыяніцкай мазні, што з'яўляецца не чым іншым, як выяўленнем буржуазнага ідэалізму ў мастацтве, адыходам ад жыцця народа, занядбаннем яго інтарэсаў. Гэты партыйны дакумент з'явіцца, безумоўна, праграмай для ўсіх савецкіх пісьменнікаў, мастакоў, музыкантаў, акцёраў, для ўсіх тых, хто ганарыцца высокім званнем памочнікаў партыі і шчыра імкнецца тварыць для народа.

У велічны і цудоўны будынак камунізма, заўважыў М. С. Хрушчоў, павінен быць пакладзены трывалы, прыгожы мастацкі матэрыял. Ніякога сырцу, ніякіх бясформенных дэталей!

Бадай, самае моцнае ўражанне пакінула сама форма сустрэчы — па-сапраўднаму дэмакратычная, шчырая, таварыская. Гэта выяўлялася ва ўсім: гасцінным запрашэнні Мікіты Сяргеевіча спачатку паабедаць, а пасля пачаць размову пра тое, што аднолькава хвалявала і кіраўнікоў партыі, і нас, мастакоў; у гутарках на перапынках, калі разам з членамі Прэзідыума ЦК КПСС мы аглядалі карціны, скульптуры, высвятлялі ў абстракцыяністаў змест іх «шэдэўраў» (дарэчы, ні адзін з іх толкам нічога не здолеў растлумачыць). А таму, калі было абнародавана пісьмо, якое накіравала ў ЦК група дзеячоў літаратуры і мастацтва, я, асабіста, прызнаюся, здзівіўся і не разумеў іх. Чаму раптам устрывожыліся вядомыя і паважаныя пісьменнікі і мастакі? Што іх спалохала? Крытыка абстракцыяніцкай мазні? Боязь, што могуць вярнуцца метады мінулага? Сама гэтая сустрэча, яе сутнасць і форма абвяргалі такую боязь.

У мінулым калектыўнае партыйнае кіраўніцтва замянялася дыктатам аднаго чалавека. Хіба магчыма была пры культе Сталіна такая сустрэча і — тым больш — такая шчырая, сардэчная, смелая і прынцыповая размова? Мікіта Сяргеевіч расказаў, як прымаліся ў той час некаторыя пастановы аб мастацтве, якія пасля ЦК прыйшлося адмяняць, у прыватнасці, пастанову аб оперы «Багдан Хмяльніцкі».

Аўтары пісем, як сказаў тав. Ільічоў, зблыталі два розныя пытанні: «творчую садружнасць дзеячоў літаратуры і мастацтва, якія стаяць на марксісцка-ленінскіх пазіцыях, і адносіны да розных варожых ідэалагічных напрамкаў у мастацтве». Натуральна, што ўсе мы — за жанравую разнастайнасць, за спаборніцтва розных стыляў, плыняў, творчых почыркаў у агульным чыстым рэчышчы сацыялістычнага рэалізму. Але з тымі, хто хоча збіць савецкую літаратуру з яснага правільнага шляху, не можа быць кампрамісаў! Менавіта ў гэтым быў пафас і тых крытычных заўваг, якія зрабіў М. С. Хрушчоў пры аглядзе выстаўкі ў Манежы, і дух усёй размовы пры сустрэчы. Яўгеній Еўтушэнка паспрабаваў абараняць абстракцыяністаў. Як паэт, ён «біў» на пачуцці прысутных: маўляў, той жа скульптар Неізвестны, ён жа не вораг, ён — савецкі чалавек, быў на фронце, нават мае раненні. Ніхто з прысутных, безумоўна, нічога не меў і не мае супраць Неізвестнага, і, бадай, ні ў кога не магло ўзнікнуць сумненне, што ён быў шчырым абаронцам радзімы. Але тут жа на стале, у зале прыёмаў, стаялі яго скульптуры. І яны гаварылі самі за сябе.

Я на перапынку ўважліва агледзеў іх, асабліва прыцягвала ўвагу скульптура, якую аўтар назваў «Жанчына». Я стаяў перад ёй доўга не таму, што меў эстэтычную асалоду. Не, на такую жанчыну брыдка глядзець. Але мне, рэалісту, хацелася зразумець: навошта, з якой мэтай вылеплена такая фігура? З дзіркай замест жывата, з абвіслымі бясформеннымі грудзьмі, з кульцяпкамі расстаўленымі ў баку рук, па сутнасці без галавы — такое страшыдла названа жанчынай, з якой звязана ўсё самае высокае і прыгожае ў жыцці. Якія ж пачуцці можа выклікаць у здаровага чалавека скульптура Неізвестнага? Толькі агіду, ці ў лепшым выпадку неўразуменне. Яна можа парадаваць толькі або людзей псіхічна хворых або чалавеканенавіснікаў, ніцшэанцаў: маўляў, глядзіце, якая пачвара чалавек, якому вы спяваеце гімны.

Не, дарэмна Еўтушэнка спрабаваў даказаць, што гэта не праяўленне варожай нам ідэалогіі, а ўсяго толькі «эксперыменты», бяскрыўднае свавольства маладых людзей. У прамове Л. Ф. Ільічова вельмі хораша пра гэта сказана: «Складанасць праблемы ў тым і заключаецца, што ні ў якім разе не заўсёды суб'ектыўныя намеры мастака раўназначны аб'ектыўнаму сэнсу яго творчасці. Добрыя пажаданні мастака зусім не выключаюць таго, што на справе аб'ектыўна яго творы будуць служыць інтарэсам варожых сіл».

З вялікай увагай М. С. Хрушчоў, яго таварышы па рабоце слухалі выступленні кожнага прамоўцы. Нікога не абмяжоўвалі нават у часе. Здзіўляла і прыемна ўражвала веданне кіраўнікамі партыі і ўрада становішча і настрояў у нашых творчых арганізацыях. Сапраўды, хіба не чулі мы, як часам маладыя і гарачыя галовы патрабавалі: дайце нам пісаць так, як мы хочам і пра што хочам, не трэба нам рэдактараў і г. д. Але тут жа гэтыя «абаронцы свабоды творчасці» рабілі спробы закрэсліць усё тое, што было створана да іх. Хіба ж гэта не элементы анархічнага свавольства? І хіба няпраўда, што, спалохаўшыся ярлыкоў «дагматык», «сталініст», некаторыя старэйшыя мастакі здавалі пазіцыі сваёй наступальнай барацьбы за прынцыпы сацыялістычнага рэалізму, пераходзілі, па сутнасці, да абароны? Хіба пры такім становішчы мог Цэнтральны Камітэт заставацца ў баку, не напомніць ясную ленінскую палітыку партыі ў галіне літаратуры і мастацтва? Пра гэта пераканаўча і глыбока гаварыў М. С. Хрушчоў у заключным слове: «у нас ёсць поўная свабода барацьбы за камунізм. У нас няма і не можа быць свабоды для барацьбы супраць камунізма». Словы гэтыя былі сустрэты гарачым ухваленнем усіх прысутных.

Радасцю і гордасцю напаўняецца сэрца ад усведамлення, што партыя, самы мудры крытык і дарадчык, святлом свайго магутнага ленінскага пражэктара зноў паказала верны курс нашаму мастацкаму караблю.

Іван ШАМЯКІН,
пісьменнік, намеснік старшыні праўлення Саюза пісьменнікаў БССР.

ПАД ЧУЖУЮ МУЗЫКУ

Барацьба, што адбываецца цяпер у мастацтве паміж рэалістамі і абстракцыяністамі, з'яўляецца не проста спрэчкаю паміж двума раўнапраўнымі мастацкімі стылямі, а адлюстраваннем той галоўнай барацьбы, якую навуковы камунізм вядзе са сваімі праціўнікамі. І нават не адлюстраваннем, а свайго роду асаблівай формай гэтай барацьбы, яе «ізатопам» у мастацтве.

Устарэў рэалізм ці не? Людзям, якія ставяць так пытанне, можна адказаць таксама пытаннем: старое ці новае жыццё чалавечае? Жыццё чалавечае заўсёды новае! З кожным часам, з кожным пакаленнем штосьці новае прыходзіць у яго.

Але ж рэалізм і адлюстроўвае менавіта гэтае — новае жыццё. Няспынна развіваючыся, ён увесь час робіцца ўсё больш новым разам з жыццём і заўсёды такі ж новы, як яно. Здавалася б, смешна абараняць рэалізм. Гэта ўсё роўна, калі б мы рашылі даказваць, што праўда лепш за няпраўду, а справядлівасць лепш за несправядлівасць.

Усё гэта даўно вядомыя ісціны. Але ў тым-та і справа, што менавіта на гэтыя простыя ісціны і скіравана цяпер атака буржуазнай ідэалогіі. Свет, асуджаны на сваю класавую гібель, змагаецца за сваё існаванне. Разумеючы, што гэтая гібель з'яўляецца няўмольным вынікам таго, што ідэі праўды набываюць сілу і магутнасць, ідэалогія капіталізму пачала вайну супраць самой праўды, хочучы разбурыць самыя асновы сучаснай класавай свядомасці працоўных.

Вось куды цягнуцца каналы, якія жывяць ідэі абстракцыянізму, вось адкуль ідуць кіруючыя сігналы для дзеячоў гэтага напрамку. У тым ліку і для «нашых уласных» абстракцыяністаў. Зразумела, яны гэтага яшчэ не ўсведамляюць, у іх, як і ў некаторых людзей, празмерна ахвочых да танцаў, і рукі і ногі міма волі тузаюцца пры гуках музыкі. Чуваць далёкія гукі музыкі, яны пачынаюць прытанцоўваць у такт, не думаючы аб тым, што музыка гэта чужая, не радасная, а пахавальная.

Барацьба з ідэямі абстракцыянізму і крайняга натуралізму ў мастацтве не павінна ператварацца ў кампанію. Сярод аматараў гэтага «напрамку» ёсць, напэўна, і таленавітыя людзі (цяпер гэта цяжка сказаць — няма ніякіх крытэрыяў. Адна мазня падобная на другую мазню, як адно яйка на другое), ды і няма пакуль падстаў думаць пра тое, што яны не савецкія людзі. Гэта людзі, якія збіваюцца з дарогі, але нашы людзі.

Прадстаіць упартая растлумачальная праца. Трэба растлумачваць уважліва і цярпліва. І пэўна давядзецца моцна расчаравацца таму, хто загадзя прыгатаваў сабе цярновы вянок і стаў у позу «пакутніка».

Думаю, будзе не лішнім нагадаць тут словы А. М. Горкага аб тым, што менш за ўсё мы павінны займацца «фарміраваннем пакутнікаў».

М. ФІГУРОЎСКІ,
кінарэжысёр, сакратар праўлення Саюза кінематаграфістаў БССР.

ТВАРЫЦЬ ДЛЯ НАРОДА, У ІМЯ КАМУНІЗМА

(Заканчэнне. Пачатак на 1-й стар.)

ПРАМОВА САКРАТАРА ЦК КПСС Л. Ф. ІЛЬІЧОВА

НА СУСТРЭЧЫ КІРАЎНІКОЎ ПАРТЫІ І ЎРАДА З ДЗЕЯЧАМІ ЛІТАРАТУРЫ І МАСТАЦТВА 17 СНЕЖНЯ 1962 ГОДА

некаторыя карэспандэнты буржуазных газет ганяюцца ў нашай краіне за людзьмі, якія чым-небудзь нездаволены і ўмеюць трымаць аловак у руках. У такіх сачыніцеляў яны спрабуюць набыць усялякія пасквілі, якія знеслаўляюць наша жыццё.

Параўнальна нядаўна ў Нью-Йорку была выдадзена і шырока разрэкламавана кніга нейкага Аляксандра Ясеніна-Вольпіна «Веснавы ліст». У гэтай кнізе змешчан прэтэнцыёзны і малапісьменны «філасофскі трактат», а таксама антысавецкія чалавеканенавісніцкія вершы, гэтакае трызненне псіхічнахворага.

У «філасофскім трактаце» раскрываецца «крэда» аўтара: «Анархія — мой палітычны ідэал». У яго вершах гэты ідэал выглядае так:

«Я не знаю, зачем я живу
И чего я хочу от зверей,
Населяющих злую Москву!»

Ал. Ясенін-Вольпін з пагардай піша пра нашу моладзь, заклікаючы яе да самых чорных спраў. Жывячы свае думкі «сокамі жоўцевага пузыра» і ненавідзячы ўсё на свеце, ён нават тым, хто пойдзе за ім, не абяцае нічога добрага. «Забівайце ўсіх» — вось яго заклік.

«Эти мальчики могут понять,
Что любить или верить —
смешно,
Что тираны их — мать и отец,
И убить их пора бы давно!
Эти мальчики кончат петлей,
А меня не осудит никто, —
И стихи эти будут читать
Сумасшедшие лет через сто!»

Што гэта, як можа нармальны чалавек пісаць, а хтосьці выдаваць такія вершы? Але іменна гэтае злоснае варыва, якое выклікае агіду ва ўсякага здаровага чалавека, нашы ворагі ўзнімаюць на шчыт. Дзіва што! Яно ж прасякнута звярынай ненавісцю да савецкага народа, да савецкага чалавека. За рубяжом кніга Ал. Ясеніна-Вольпіна падаецца як «маніфест» новага пакалення «бунтуючай» савецкай моладзі.

Лухта, вядома, нікога гэты прайдзісвет не прадстаўляе. Гэта ўсяго толькі [illegible].

Але [illegible] «крызіс» савецкага мастацтва [illegible]

[illegible]

[illegible] у камуністычным пераўтварэнні свету, у выхаванні працоўных. Але іменна таму і нецярпімы якія-небудзь адступленні ад галоўнай лініі развіцця нашай літаратуры і мастацтва. Яны сустракалі і будуць сустракаць пратэст у нашага народа, які ўмее адрозніваць сапраўдныя духоўныя каштоўнасці ад ідэйных фальшывак і мастацкіх сурагатаў.

Чаму ж у нашым выяўленчым (ды ці толькі выяўленчым?) мастацтве сёння пачаў сыходзіць з прынцыповых пазіцый сацыялістычнага рэалізму і паддавацца ўплыву тэндэнцый, якія ахарактарызаваны У. І. Леніным як недарэчныя крыўлянні?

Відаць, [illegible] Яны [illegible] некаторыя таварышы [illegible] характару [illegible] буржуазнай [illegible] забываюць аб [illegible] бескампраміснасці нашых ідэйных пазіцый.

Мы павінны памятаць тую бясспрэчную ісціну, што мастацтва заўсёды мае ідэйна-палітычную накіраванасць, што яно выражае і абараняе інтарэсы пэўных класаў і партый. Вось чаму, калі мы сустракаемся з той ці іншай плынню ў мастацтве, першае пытанне, якое, натуральна, узнікае: чыім інтарэсам яна служыць, куды клікае, якія сацыяльныя ідэалы ўсталёўвае?

Калі мы звернемся да сутнасці абстрактнага мастацтва, [illegible]

[illegible]

Якімі б добрымі намерамі ні кіраваліся нашы фармалісты ў мастацтве, яны абавязаны цвёрда памятаць мудрую ленінскую перасцярогу. Трэба заўсёды мець на ўвазе, што ідэйныя праціўнікі камунізма могуць выкарыстаць і ўжо выкарыстоўваюць іх памылкі ў варожых савецкаму народу мэтах.

III.

Пасля таго, як кіраўнікі партыі і ўрада агледзелі мастацкую выстаўку ў Манежы і выказалі крытычныя заўвагі ў адрас абстракцыяністаў і фармалістаў, сярод пэўнай часткі творчай інтэлігенцыі пачалі пашырацца чуткі, што вось, маўляў, зноў пачаўся паход супраць людзей, якія шукаюць новыя формы, новыя шляхі ў мастацтве.

У адрас М. С. Хрушчова паступіла некалькі пісьмаў, у якіх выказваецца такая думка: зрабіце ўсё, каб не паўтарылася тое, што мела месца ў перыяд культу асобы Сталіна.

Прывяду некаторыя вытрымкі з пісьма, прысланага ў ЦК КПСС групай дзеячоў літаратуры і мастацтва. Аўтары пішуць:

«Дарагі Мікіта Сяргеевіч!

Мы звяртаемся да Вас як да чалавека, які больш за ўсё зрабіў у выкараненні сталінскага самавольства ў жыцці нашай краіны.

Мы людзі розных пакаленняў, працуем у розных галінах мастацтва, у кожнага з нас свае густы, свае мастацкія перакананні. Нас аб'яднала ў гэтым звароце да Вас клопаты аб будучыні савецкага мастацтва і савецкай культуры».

Далей у пісьме гаворыцца:

«Мы з радасцю бачылі, як партыя аднаўляе дух Леніна: свабоду і справядлівасць. Архітэктары радуюцца магчымасці будаваць сучасныя дамы, пісьменнікі — магчымасці пісаць праўдзівыя кнігі; лягчэй дыхаецца кампазітарам і работнікам тэатра; наша кінематаграфія стварае цяпер фільмы, розныя па мастацкаму напрамку, карціны, сустрэтыя разуменнем і прызнаннем і ў нашага народа, і за рубяжом».

Выказаўшы задавальненне ў сувязі з адкрыццём выстаўкі маскоўскіх мастакоў, на якой прадстаўлены творы мастакоў розных напрамкаў, аўтары пісьма адзначаюць:

«Такая выстаўка стала магчымай толькі пасля XX і XXII з'ездаў партыі. У нас могуць быць розныя ацэнкі тых ці іншых твораў, прадстаўленых на выстаўцы. Калі мы ўсе звяртаемся да Вас з гэтым пісьмом, то толькі таму, што хочам сказаць з усёй шчырасцю, што без магчымасці існавання розных мастацкіх напрамкаў мастацтва асуджана на пагібель.

Мы бачым цяпер, як пачынаюць растлумачваць Вашы словы на выстаўцы мастакі таго самага напрамку, які адзіны працвітаў пры Сталіне, не даючы іншым магчымасці працаваць і нават жыць.

Мы глыбока верым, што Вы не хацелі гэтага і што Вы супраць гэтага. Мы звяртаемся да Вас з просьбай спыніць у галіне выяўленчага мастацтва паварот да мінулых метадаў, якія прыкрыя ўсяму духу нашага часу».

Праз некаторы час было атрымана прыкладна такое ж пісьмо, з некаторымі варыяцыямі, падпісанае іншай групай таварышаў. У пісьме, між іншым, быў нават заклік да «мірнага суіснавання» ўсіх напрамкаў у мастацтве, што аб'ектыўна гучыць як заклік да мірнага суіснавання ў галіне ідэалогіі.

Але таварышы, якія падпісалі гэта апошняе пісьмо, напэўна, яшчэ раз добра ўсё ўзважыўшы, вырашылі адазваць пісьмо, узялі яго назад. Яны, відаць, не вельмі прадумалі ўсе палажэнні свайго пісьма, і яно павінна разглядацца, як відаць, не як дакумент, а як чарнавік, эскіз дакумента.

Чым жа, аднак, выкліканы такія звароты дзеячоў літаратуры і мастацтва ў ЦК КПСС?

Можна не сумнявацца — яны выкліканы глыбокай заклапочанасцю станам спраў у літаратуры і мастацтве, шчырым жаданнем дзейнічаць іх паспяховаму развіццю і росквіту. Але аўтары пісьмаў, як відаць, змешваюць два розныя пытанні: творчую садружнасць дзеячоў літаратуры і мастацтва, якія стаяць на марксісцка-ленінскіх пазіцыях, і адносіны да розных чужых ідэалагічных напрамкаў у мастацтве.

Адна справа — творчая садружнасць дзеячоў літаратуры і мастацтва, якія, маючы розныя стылі і творчыя почыркі, ідуць у фарватэры сацыялістычнага рэалізму і праўдзіва адлюстроўваюць жыццё. Партыя за такую садружнасць, за самыя таварыскія, сапраўды брацкія ўзаемаадносіны паміж рознымі атрадамі нашай творчай інтэлігенцыі.

Сацыялістычны рэалізм адкрывае шырокую магчымасць для садружнасці, творчага спаборніцтва самых розных мастакоў: і прыхільнікаў абагульнена-рамантычнага, і строга аналітычнага і іншых стылявых плыней у нашым мастацтве. Без такой садружнасці не можа быць развіцця нашай савецкай літаратуры, нашага савецкага мастацтва.

Але ці азначае гэта, што мы за садружнасць, за «мірнае суіснаванне» такіх процілеглых ідэалагічных напрамкаў у мастацтве, як сацыялістычны рэалізм і абстракцыянізм, якія адлюстроўваюць у канчатковым выніку процілеглыя не толькі ідэйна-эстэтычныя, але і палітычныя, класавыя пазіцыі.

Мы павінны ўнесці поўную яснасць:

— мірнага суіснавання сацыялістычнай ідэалогіі і ідэалогіі буржуазнай не было і быць не можа. Партыя выступала і будзе выступаць супраць буржуазнай ідэалогіі, супраць любых яе праяўленняў. Кіруючыся ўказаннямі Уладзіміра Ільіча Леніна, яна заўсёды адстайвала і будзе адстайваць партыйнасць у літаратуры і мастацтве.

Партыя рашуча і непахісна стаяла і стаіць за ленінскі курс у развіцці літаратуры і мастацтва.

У ідэалогіі ідзе і ні на мінуту не спыняецца схватка з буржуазным светам, ідзе барацьба за душы і сэрцы людзей, асабліва моладзі, барацьба за тое, якімі будуць яны, маладыя людзі, што возьмуць з сабой з мінулага, што прынясуць у будучыню. Мы не маем права недаацэньваць небяспеку дыверсій буржуазнай ідэалогіі і ў сферы літаратуры і мастацтва.

Ідэя суіснавання ў галіне ідэалогіі на справе ёсць не што іншае, як здрада інтарэсам марксізма-ленінізма, інтарэсам сацыялізма.

А ў мастацтве мы сустракаемся часам з адступленнямі ад класавых, партыйных пазіцый, з фактамі прымірэння з буржуазнай ідэалогіяй. Гэта знаходзіць сваё выяўленне, у прыватнасці, у фальшывым растлумачэнні «агульначалавечай асновы», у прапагандзе абстрактнага гуманізму, гэтакага евангельскага ўсёдаравання: ні табе варагуючых класаў, ні капіталізму ў свеце як быццам і няма, няма быццам бы і барацьбы за камунізм!

Мы, камуністы, атрымліваем у спадчыну і памнажаем усе сапраўдныя агульначалавечыя каштоўнасці, якія склаліся ва ўласніцкім грамадстве. Але мы рашуча супраць пазакласавай трактоўкі агульначалавечага, супраць падмены камуністычнай партыйнасці, баявога сацыялістычнага гуманізму фальшывай пропаведдзю класавага міру і ўсёдаравання.

У нашу эпоху сапраўднае агульначалавечае і ёсць камуністычнае, таму што іменна ў камуністычным грамадстве адбываецца найбольш поўнае развіццё асобы, усіх лепшых чалавечых уласцівасцей і якасцей. Нельга таму раствараць нашы камуністычныя ідэалы ў нейкіх абстрактных і пазакласавых паняццях, бо гэта немінуча вядзе да здачы нашых ідэйных пазіцый.

У пісьме, накіраваным у ЦК КПСС, група маладых мастакоў-абстракцыяністаў запэўнівае, што яны шукаюць сваю дарогу ў сацыялістычным мастацтве і што нібыта без такіх пошукаў не можа быць руху наперад. Яны сцвярджаюць, што імкнуцца праславіць «чыстату рускай жанчыны», выказаць «прыгажосць савецкага чалавека, які пакарае космас».

Наконт чыстаты і прыгажосці рускай жанчыны трэба сказаць, што дастаткова паглядзець на опусы абстракцыяністаў, каб пераканацца, да якой недарэчнасці можа дайсці чалавек, які пагнаўся за чужой нам модай. Што ж датычыць «пошукаў», то хацелася б сказаць абстракцыяністам: не вы шукаеце, а вас знайшлі і пацягнулі за сабой, іменна ў вашых фармалістычных «творах» спрабуюць нашы ворагі набыць плацдарм для атак на камуністычную ідэалогію.

Пра такія рэчы варта задумацца не толькі маладым фармалістам, але і іх абаронцам і натхніцелям.

IV.

Партыя праводзіць курс на далейшае развіццё і паглыбленне дэмакратыі ў савецкім грамадстве.

Хто можа адмаўляць, наколькі больш свабоднай, больш творчай стала ўся атмасфера нашага жыцця, якія спрыяльныя ўмовы створаны ў нас для работы мастацкай інтэлігенцыі. Але хіба няма сярод дзеячоў мастацтва, больш дакладна, сярод знаходзячайся каля мастацтва публікі, людзей, якія хочуць паказаць справу так, быццам надышоў час беспакаранага свавольства анархіствуючых элементаў?

Вось іменна такія людзі, балбочучы пра свабоду творчасці, выступаюць супраць партыйнага кіраўніцтва мастацтвам.

У пытанні свабоды творчасці павінна быць поўная яснасць. Успомніце, як У. І. Ленін, выступаючы за сапраўдную свабоду, свабоду для народа, выкрываў дэмагагічныя спробы ўсталяваць анархічнае разуменне свабоды, як **свабоды ад грамадства, ад абавязку перад народам.**

У нас ёсць поўная свабода барацьбы за камунізм. У нас няма і не можа быць свабоды для барацьбы супраць камунізма.

Сапраўды, меў рацыю М. Горкі, калі горача выступаў супраць анархічнага свавольства. «...Я, — пісаў Аляксей Максімавіч, — супраць свабоды, пачынаючы з той рысы, за якой свабода ператвараецца ў распушчанасць, а, як вядома, ператварэнне гэта пачынаецца там, дзе чалавек, трацячы ўсведамленне сваёй сапраўднай сацыяльна-культурнай каштоўнасці, дае шырокую прастору скрытаму ў ім старажытнаму індывідуалізму мешчаніна і крычыць: «Я такі цудоўны, арыгінальны, непаўторны, а жыць мне па волі маёй не даюць». І яшчэ добра, калі ён толькі крычыць, таму што калі ён пачынае дзейнічаць па волі сваёй, дык у адзін бок ён становіцца контррэвалюцыянерам, а ў другі — хуліганам, што амаль раўназначна — подла і шкодна».

Сусветная рэакцыя і яе ідэолагі вельмі хацелі б аднавіць у Савецкім Саюзе «свабоду» эксплуатацыі, «свабоду» ашуквання працоўных, а для пачатку хоць бы ажыццявіць анархічную разнавіднасць буржуазных канцэпцый «свабоды творчасці».

Ёсць людзі, якія ўяўляюць справу так: паколькі ў нашай краіне скончана з самавольствам, людзей не арыштоўваюць за палітычную іншадумнасць, — значыць, усё дазволена і няма ніякіх абмежаванняў майму хаценню. Можна не толькі маляваць недарэчныя карціны, але і расхвальваць іх як наватарскія шуканні. Можна ганіць перадавыя традыцыі нашага мастацтва, а абараняць іх, аказваецца, нельга, таму, што гэта, бачыце, «абмежаванне» свабоды, «заціск» і «адміністраванне».

Такія людзі хацелі б, каб ніхто не адважваўся пярэчыць ім, калі яны спрабуюць шальмаваць усё створанае нашым народам у цяжкай, поўнай нягод, але і ў вялікай барацьбе за перамогу сацыялістычнага ладу.

Расказваюць, што часам пры абмеркаванні творчых пытанняў на тым ці іншым сходзе ствараецца такая абстаноўка, калі адстайваць правільныя партыйныя пазіцыі лічыцца нязручным, нямодным, можна, так сказаць, праслыць рэтраградам і кансерватарам, падвергнуцца абвінавачванням у дагматызме, сектанцтве, вузкасці, адсталасці, сталінізме і г. д.

Гэтымі днямі на канферэнцыі работнікаў кіно вядомы рэжысёр Сяргей Герасімаў з неспакоем заявіў, што цяпер патрабуецца мужнасць, каб адстайваць пазіцыі сацыялістычнага рэалізму, што рэвалюцыйныя барыкады ператвараюцца ў нас часам у дзіравы плот, праз які лёгка можна лазіць туды і назад.

Ці можна адносіцца цярпіма да такіх з'яў, якія рэдкія яны ні былі б, ці можна плесціся ў хвасце адсталых настрояў?

Асуджаючы фармалістычныя выкрутасы ў выяўленчым мастацтве ў першыя гады рэвалюцыі, У. І. Ленін падкрэсліваў, што яны чужыя здароваму густу нармальнага чалавека. І характэрна, што Уладзімір Ільіч лічыў вельмі важным, каб самі мастакі-рэалісты ва ўсеўзбраенні прафесіянальных ведаў і вопыту выступалі супраць чужых, варожых нам нораваў і тэндэнцый у сучасным мастацтве. Гэта было ў першыя гады Савецкай улады, калі сілы маладога сацыялістычнага мастацтва былі яшчэ вельмі слабыя.

Як жа могуць тыя, хто стварыў мастацтва, якое здабыло любоў і павагу мільёнаў людзей у нашай краіне і за яе рубяжамі, мірыцца з адраджэннем фармалістычнага фокусніцтва?!

Хацелася б сказаць яшчэ вось пра што.

Часам заяўляюць: дайце нам тварыць, як мы самі хочам, не навязвайце нам ніякіх прадпісанняў, не стрымлівайце нас. Адсюль патрабаванні — выстаўкі без журы, кнігі без рэдактара, права мастака без пасрэднікаў выстаўляць усё, што ён захоча. Перад намі па сутнасці не што іншае, як спроба дабіцца нічым не абмежаванай магчымасці навязваць народу раздутае суб'ектывісцкае свавольства. Гэта азначае свае інтарэсы ставіць вышэй за інтарэсы народа, за інтарэсы грамадства ў цэлым.

Сапраўдная свабода творчасці і анархія несумяшчальныя. У. І. Ленін называў анархізм «вывернутай навыварат буржуазнасцю».

Вялікае шчасце нашага мастацтва, што партыя, якая выражае карэнныя інтарэсы народа, уся дзейнасць якой грунтуецца на самым прагрэсіўным светапоглядзе, вызначае задачы і напрамак мастацкай творчасці.

Сапраўды, калі не народ будзе ацэньваць творы літаратуры і мастацтва, то хто ж павінен выступаць іх вышэйшым знаўцам? І чаму ў нас часам з такой панскай пагардай адносяцца да грамадскай ацэнкі твораў? Чаму нярэдка грамадская думка трэціруецца як «простанароднасць», а ацэнкі невялікай групкі эстэтаў разглядаюцца як выказванне бясспрэчных ісцін?

Наша мастацкая інтэлігенцыя рашуча выступае супраць усіх тых, хто, каб дагадзіць любой замежнай модзе, гатоў закрэсліць вялікія заваёвы савецкай культуры. Нельга падтрымліваць людзей, якія зыходзяць з пазіцый шчадрынскага «Неўважай-Карыта». Такія людзі гатовы ўсё абсмяяць, абсвістаць, ад усяго адмовіцца.

Савецкі народ беражліва захоўвае і развівае лепшыя традыцыі сацыялістычнага мастацтва, традыцыі жыццёвай праўды, камуністычнай партыйнасці і народнасці, высокай рэвалюцыйнасці і грамадзянскага пафасу.

V.

Якія галоўная лінія і галоўны пафас развіцця нашага мастацтва, якія адносіны да так званага «крытычнага напрамку»?

Галоўная лінія развіцця літаратуры і мастацтва вызначана Праграмай нашай партыі. Яна заключаецца ва ўмацаванні сувязі з жыццём народа, у праўдзівым і высокамастацкім адлюстраванні багацця і разнастайнасці сацыялістычнай рэчаіснасці, натхнёным і яркім узнаўленні новага, сапраўды камуністычнага і выкрыцці ўсяго таго, што процідзейнічае руху грамадства наперад.

Партыя стварае ўсе ўмовы для паспяховага развіцця літаратуры і мастацтва.

Аднак некаторыя таварышы хочуць запэўніць, быццам у нас робяцца перашкоды крытыцы адмоўных з'яў, што партыя нібыта не падтрымлівае і не заахвочвае творы крытычнай накіраванасці. Такія сцвярджэнні з'яўляюцца няпраўдай, як няпраўдай з'яўляецца выдумка аб тым, што сацыялістычны рэалізм быццам бы патрабуе прыхарошвання рэчаіснасці, згладжвання супярэчнасцей, ружовай дабрадушнасці, мяшчанскай самазаспакоенасці і г. д.

Не, вышэйшы крытэрый, асярод сацыялістычнага рэалізму — мастацкая і жыццёвая праўда, якой бы суровай яна ні была.

Наша партыя, яе ленінскі Цэнтральны Камітэт, а не хто іншы, мужна сказалі народу праўду аб культе асобы Сталіна, выкрылі яго злачынствы перад партыяй і народам, рашуча выкараняюць вынікі культу асобы ва ўсіх сферах жыцця.

Наша партыя падтрымлівае здаровы, жыццесцвярджальны крытычны напрамак у мастацтве сацыялістычнага рэалізму. З адабрэння ЦК КПСС у апошні час апублікаваны моцныя ў мастацкім і палітычным сэнсе творы, у якіх праўдзіва і смела выкрываецца самавольства, якое дапускалася ў перыяд культу асобы. Дастаткова назваць аповесць А. Салжэніцына «Адзін дзень Івана Дзянісавіча».

Значыць, справа не ў тым, каб абыходзіць адмоўныя з'явы жыцця, яны ёсць, і партыя першая дае ўзор іх выкаранення.

Справа ў тым, каб, смела выкрываючы ўсё тое, што перашкаджае нам, не ўдараць па самому савецкаму грамадству. Мы павінны адрозніваць жыццесцвярджальныя творы вострай крытычнай накіраванасці, якія ўзнімаюць і натхняюць людзей на барацьбу з недахопамі, ад твораў упадніцкіх, панікёрскіх, знеслаўляючых, якія сеюць нявер'е ў савецкае грамадства, аслабляюць сілы і энергію народа ў барацьбе за камунізм.

Аўтары пісьмаў у ЦК КПСС угледзелі ў крытычных заўвагах наконт ілжывых і шкодных тэндэнцый у мастацтве небяспеку вяртання да ранейшых метадаў кіраўніцтва мастацкай творчасцю. Якая памылка! На якой падставе зроблены такія вывады? Аказваецца, пакрытыкавалі фармалістычныя недарэчнасці, і ўжо «сігнал бедства» — вяртанне, маўляў, да старых метадаў, метадаў, якія панавалі ў перыяд культу асобы.

Пытанне гэта мае прынцыповае значэнне, і ў ім трэба разабрацца.

У галіне духоўнай культуры ў перыяд культу асобы былі значныя нездаровыя напластаванні і скажэнні. Партыя выкрыла і адкінула іх, ліквідавала перашкоды, якія тармазілі развіццё, далейшы ўздым мастацтва сацыялістычнага рэалізму. Выправіўшы і ліквідаваўшы памылкі і скажэнні мінулага, наша партыя запісала ў сваёй новай Праграме, што яна будзе нязменна клапаціцца аб правільным напрамку ў развіцці літаратуры і мастацтва, аб іх высокім ідэйна-мастацкім узроўні. Няўхільна ажыццяўляць ленінскія запаветы аб кіраўніцтве мастацтвам.

У. І. Ленін высмейваў і адхіляў пазіцыю неўмяшання партыі ў развіццё сацыялістычнай культуры.

Некаторыя таварышы, як відаць, няправільна, вельмі самавольна растлумачваюць курс партыі на рашучае пераадоленне вынікаў культу асобы, на развіццё шырокай дэмакратыі ва ўсіх сферах нашага жыцця.

Так, партыя праводзіла і ў далейшым будзе актыўна і паслядоўна праводзіць ленінскі курс. Яна ліквідоўвае ўсе і ўсякія перашкоды, якія стрымлівалі раскрыццё творчых сіл народа. Толькі ў такіх умовах актыўнасць і ініцыятыва, талент савецкіх людзей разгорнуцца з поўнай сілай і забяспечаць паскораны рух нашай краіны па шляху будаўніцтва камунізма.

Ці трэба гаварыць, якое значэнне ўсё гэта мае для развіцця літаратуры і мастацтва, з якім глыбокім задавальненнем успрынят ленінскі курс партыі ў асяроддзі работнікаў нашай культуры.

І тут, як і ўсюды, адбываецца бурны рост творчай ініцыятывы і актыўнасці, вылучэнне новых маладых творчых сіл. Дзеячы мастацтва імкнуцца дастойна ўзнавіць цяжкі, гераічны, адзіна правільны ленінскі шлях, які пройдзен нашай краінай да новага жыцця.

Але было б няправільна закрываць вочы на адмоўныя з'явы і няправільныя тэндэнцыі ў мастацтве.

Выкрываючы культ асобы Сталіна, партыя адкідвае ўсё, што з'яўляецца тормазам на нашым шляху. Але нельга дапусціць, каб пад выглядам барацьбы з культам асобы расхіствалі і аслаблялі сацыялістычнае грамадства, сацыялістычную ідэалогію і сацыялістычную культуру. Выкрыццё культу асобы, пераадоленне яго вынікаў павінна не аслабляць, а ўмацоўваць нашы сілы. Калі мы пад выглядам крытыкі вынікаў культу асобы будзем біць па нашаму грамадству, нашай ідэалогіі, мы не створым вялікае мастацтва камунізма, а расстрацім тое, што набылі.

Савецкі народ ведае і бачыць вялікія дасягненні савецкага мастацтва, той дабратворны ўплыў, які зрабіла на яго новая атмасфера нашага жыцця. Ён высока цэніць работу сваёй творчай інтэлігенцыі, разумее яе велізарнае значэнне ва ўсім духоўным жыцці краіны.

Вострыя крытычныя заўвагі, выказаныя кіраўнікамі партыі і ўрада ў час наведання Выстаўкі маскоўскіх мастакоў, былі ўспрыняты савецкім народам як новае праяўленне клопатаў партыі аб нашым сацыялістычным мастацтве і выклікалі глыбокае задавальненне.

* * *

Калі былі апублікаваны заўвагі М. С. Хрушчова ў адрас абстракцыяністаў, савецкая грамадскасць успрыняла іх як важны крок у барацьбе партыі за культуру камунізма, як пачатак новага этапу ў паляпшэнні партыйнага кіраўніцтва развіццём мастацкай творчасці. Гавораць, што некаторыя таварышы рэзюміравалі партыйную крытыку па вядомай аналогіі словамі: «Ёсць такая партыя!».

Так, ёсць такая партыя, якая кіравала і будзе кіраваць, фарміравала, гаворачы словамі У. І. Леніна, і будзе фарміраваць вынікі мастацкага працэсу ў нашай краіне. Гэта Камуністычная партыя Савецкага Саюза.

КАНВА ПАКРЫВАЕЦЦА ЎЗОРАМ

Гул галасоў, выбухі смеху, пытанні і пярэчанні. Для рэпетыцыйнай залы атмасфера даволі-такі незвычайная. Ля раяля сабралася амаль уся балетная трупа тэатра: яе кіраўнік А. Андрэеў прынёс эскізы касцюмаў новага балета Г. Вагнера «Святло і цені», праграмаваныя заслужаным дзеячом мастацтва Я. Чамадуравым. Кожны з акцёраў раптам нібы ўбачыў збоку сваё закончанае вонкавае аблічча, у той час, калі ўнутраная сутнасць вобраза для яго яшчэ не зусім ясная, і яе трэба раскрыць у працэсе доўгай і ўпартай працы. Асабліва актыўная гаворка ўзнікае вакол касцюмаў сектантаў. І гэта зразумела: балетная сцэна пакуль што не ведала такіх герояў.

Тэма балета — новая для харэаграфіі. Лібрэта, напісанае М. Алтуховым па матывах рамана лаўрэата Ленінскай прэміі П. Броўкі «Калі зліваюцца рэкі» расказвае пра глыбокае і светлае каханне Анежкі і Алеся, супраць якога апалчыўся злосны фанатык-сектант, бацька Анежкі. Ён робіць усё, каб перагарадзіць дачцы шлях да «богаадступнікаў», але дзяўчына знаходзіць у сабе сілы і з дапамогаю сяброў назаўсёды парывае з адыходзячым у нябыт светам «ценяў».

Работа над спектаклем пачалася параўнальна нядаўна. У залах ідуць першыя рэпетыцыі. Цалкам пастаўлены рускі і латышскі танцы, два адажыо герояў і маналог Анежкі. Пачалася распрацоўка сцэн сектантаў і некаторых іншых эпізодаў.

Трупа ў гэтыя дні жыве ў напружаным рытме працы. На просьбу — расказаць аб падрыхтоўцы новага твора — яго пастаноўшчык, галоўны балетмайстар тэатра, заслужаны артыст РСФСР А. Андрэеў з ахвотай згадзіўся:

— Калі ласка... Але толькі калі гэта зрабіць? Сёння ў нас цяжкі дзень: некалькі гадзін рэпетыцый, потым — партыйны сход, а ўвечары я павінен быць на Дэкадзе самадзейнага мастацтва...

Мне далі магчымасць прысутнічаць на рэпетыцыях. Залу напоўнілі чыстыя і ўсхваляваныя гукі адажыо Анежкі і Алеся з апошняга акта «Святла і ценяў», дзе дзяўчына і юнак, пераадолеўшы ўсе перашкоды і ўпэўненыя ў сваім светлым заўтрашнім дні, нібы спяваюць песню свабоднага і шчаслівага кахання.

Вядучыя салісты трупы — заслужаныя артысты Н. Давідзенка і В. Міронаў пад кіраўніцтвам балетмайстра заслужанай артысткі РСФСР Н. Стукалкінай толькі яшчэ асвойваюць тэхнічны малюнак дуэта, шукаюць у танцы найбольш зручныя і выразныя рухі. Бясконца паўтараюцца асобныя дэталі, асобныя моманты. Пяты... сёмы.. шаснаццаты паўтор! Я перастала лічыць далей. Мяне захапіў сам працэс работы. Выканаўцы і балетмайстар шукаюць пачатку адажыо. Цікава было назіраць, як — то ў натхнёным бляску вачэй Ніны Давідзенкі, то ў выразнай удала знойдзенай позе Валерыя Міронава — раптам праяўляюцца крупінкі таго, што мы звычайна называем мастацкім вобразам, як на яго пакуль яшчэ бескаляровую тканіну клаліся першыя сцяжкі будучага маляўнічага ўзора.

Адажыо змянілася павольным, але мажорным па настрою латышскім танцам, які будзе выконвацца ў балеце шасцю парамі юнакоў і дзяўчат. Класіка спалучаецца ў ім з нацыянальным характарам рухаў. Балетмайстар Н. Стукалкіна дабіваецца ад артыстаў чысціні і дакладнасці манеры выканання народнага танца.

— Мы хочам, — гаворыць Аляксей Леанідавіч, — каб танцавальная мова народа не адрознівалася ад мовы герояў, лексіку якіх у асноўным складаюць класічныя рухі. А то ў практыцы балетнага тэатра бываюць іншы раз выпадкі, калі харэаграфічны спектакль ставяць нібыта два балетмайстры: адзін — народныя танцы, другі — класіку.

Пасля латышскага павінна была рэпеціраваць заслужаная артыстка рэспублікі В. Крыкава, якая чакала сваёй чаргі тут жа, у зале. Яе партыя «Жанчыны ў чорным» асабліва цяжкая ў тэхнічных адносінах. Выканаўцы патрэбна стварыць вобраз рэлігійнай фанатычкі, апалелы танец якой павінен завяршыцца непрытомнасцю.

— Я гаварыла Аляксею Леанідавічу, — смяецца балерына, — што калі б нават ён не задумаў такі канец танца, я ўсё роўна б упала... ад стомленасці.

Па задуме пастаноўшчыка ў новым балеце розныя светы будуць ахарактарызаваны рознымі выразнымі сродкамі. Класічны танец кладзецца ў аснову вырашэння светлых вобразаў савецкай моладзі, а для ўвасаблення «цёмнага царства» рэлігійных цемрашалаў з'явіцца характарны танец. Гэтай жа ідэі «святла і ценяў» падпарадкавана і задума мастака Я. Чамадурава. Гама светлых і ярк іх таноў, выбраная ім для касцюмаў юнакоў і дзяўчат, будзе кантраставаць са змрочнымі фарбамі адзення сектантаў.

Апрача латышскага і рускага, якія ўжо пастаўлены, у балеце знойдуць месца вясёлыя нацыянальныя танцы, маляўнічыя святочныя сцэны. Андрэеў падкрэслівае, што галоўнае ў балеце — гісторыя станаўлення характару гераіні, якую вялікая любоў ператварае з нясмелай і запалоханай «сястры» ў жыццярадасную і смелую сучасную дзяўчыну.

У наступны дзень я зноў прыйшла ў тэатр. Партыі Анежкі і Алеся рэпеціравалі іншыя выканаўцы. Тут жа прысутнічаў галоўны дырыжор тэатра Л. Любімаў і аўтар музыкі балета Генрых Вагнер, які стаў цяпер пастаянным госцем у балетнай зале. Кампазітар прайграў для артыстаў іх музычны ўрывак, і работа пачалася.

Пакуль балетмайстар Н. Стукалкіна праводзіла рэпетыцыю, пачынаючы з адажыо, Андрэеў расказаў аб будучым спектаклі. Аляксей Леанідавіч бачыць прынцыповае значэнне гэтага балета ў тым, што ён працягвае лінію стварэння ў нашым тэатры спектакляў на сучасную тэму. Супрацьпастаўленне шчаслівых і радасных сцэн жыцця савецкай моладзі братніх рэспублік карціне змрочнага сектанцкага зборышча, барацьба новага і светлага з «ценямі», што адыходзяць у нябыт, — так вызначаецца асноўны драматургічны канфлікт балета.

— Тэма спектакля — новая для харэаграфічнага мастацтва, — падкрэсліў А. Андрэеў, — і з гэтага вынікаюць пэўныя цяжкасці для яго ўвасаблення.

Новая тэма, новыя пошукі...

У папярэднім балеце «Мара», пастаўленым А. Андрэевым, самымі ўдалымі, на мой погляд, былі тыя сцэны, у якіх балетмайстру ўдалося знайсці найбольш абагульненыя, па-балетнаму ўмоўныя вырашэнні. Я пацікавілася, ці будуць у новым балеце працягвацца пошукі ў гэтым напрамку.

— У спектаклі ёсць вялікія магчымасці дзеля гэтага, — згаджаецца Аляксей Леанідавіч. — У лібрэта многа вострых, драматычных сітуацый, напружаных момантаў. Гэты шлях нам падказвае і музыка балета, у ёй ёсць цікавыя знаходкі. Немалую ролю ў ажыццяўленні нашых задум будзе адыгрываць і афармленне спектакля. Тэатр атрымаў новую сучасную апаратуру, якая дасць магчымасць лаканічна і ў той жа час вельмі выразна вырашыць дэкарацыі.

Ідуць звычайныя рабочыя будні тэатра. Кожны з іх прыносіць новыя цяжкасці, новыя клопаты. Але ўсё выразней вырысоўваюцца абрысы будучага спектакля.

Юлія ЧУРКО.

Ідзе чарговая рэпетыцыя. А. Андрэеў, Н. Стукалкіна ўважліва сочаць за артыстамі. Старанна адпрацоўваецца кожны рух, кожны малюнак танца.

Фота Ул. КРУКА.

ТЭАТР

ПРА НАШУ ТРЫВОГУ, ПРА НАШУ ЛЮБОЎ

С. ПАЛЯКОЎ.

Суровая і светлая мелодыя маршу «26 ліпеня». Яны выходзяць на сцэну з глядзельнай залы—героі-барадачы і бязвусыя юнакі. Яны заўсёды напагатове, заўсёды ў страі. І зала апладзіруе не толькі акцёрам, апладзіруе героям Плайя Хірон і С'ера Маэстра, апладзіруе Кубе.

П'еса Г. Мдзівані «Дзень нараджэння Тэрэзы» ўвайшла ў рэпертуар многіх тэатраў краіны. І гэта зразумела, бо Куба сёння — гэта наша радасць і наша трывога, захапленне і боль, цвёрдая вера ў тое, што далёкі востраў назаўсёды застанецца востравам Свабоды. Таму і з'яўленне п'есы Г. Мдзівані на афішы Тэатра імя М. Горкага—зусім заканамернае.

...Маленькі атэль, нават адзін толькі бар атэля. Калісьці ў гэтых месцах былі жорсткія баі. Побач мора, граніца... А сёння тут будзе свята — дзень нараджэння Тэрэзы Фернандэс, удавы героя рэвалюцыі, маці траіх дзяцей. Тэрэзы яшчэ няма ў бары, і яе замяняе старэйшы сын Хасэ. Ён горача расказвае багатаму дзядзьку Апалоніо пра сваю мару — сутыкнуцца з ворагамі рэвалюцыі. Той слухае з добрай, крыху спагадлівай усмешкай, якая раптам, ледзь адвярнуўся Хасэ, змяняецца трывожным чаканнем. А праз хвіліну — з Амандай — Апалоніо жорсткі і цынічны. У бар заходзяць сяляне, і Апалоніо зноў становіцца вельмі ласкавы.

Хто ж такі Апалоніо? Ён — вораг і здраднік. Гэта ясна. Бадай толькі акцёр І. Ражба вельмі рана раскрывае сапраўдную мэту прыезду Апалоніо (ён пасланы памагчы высадзіцца інтэрвентам). Раскрыўшы сябе ў самым пачатку дзеяння, выканаўца траціць псіхалагічны кантакт з гледачом, у якога ўжо загадзя вызначыліся выразныя адносіны да героя, і ён, глядач, цяпер ужо загадзя ведае, чаго можна чакаць ад Апалоніо. І як лагічны вынік адсюль — схематызм вобраза.

І, наадварот, з першага паяўлення Аманды і да канца спектакля з цікавасцю сочыш за развіццём яе характару. Артыстка Г. Раксанава тонка вядзе сваю ролю, псіхалагічна пераканаўча паказвае, як паступова ідзе працэс духоўнага станаўлення танцоўшчыцы з кабарэ. Яе Аманда — глыбокая, дапытлівая натура. Яна цягнецца да чыстага, светлага жыцця, але старое яшчэ ўчэпіста трымае яе, і патрэбны вялікія ўзрушэнні, знаёмства з такімі людзьмі, як Эдлай Гамільтон і Марсела Альварэс, каб вырвацца з бруду мінулага.

Мы не выпадкова пачалі размову аб спектаклі супастаўленнем гэтых двух вобразаў. У іх абмалёўцы выявіліся супрацьлеглыя прынцыпы, на якіх, па сутнасці, будуецца ўся пастаноўка. Адзін з іх—прынцып псіхалагічнага развіцця персанажаў—надае твору жыццёвую верагоднасць. Другі ж дэкларыруе аўтарскую тэндэнцыю і ператварае сцэнічныя вобразы ў нейкія сімвалы ідэй.

Трэба адразу агаварыцца: п'еса Г. Мдзівані — гэта своеасаблівы сцэнічны плакат, і галоўнае ў ёй—яркая публіцыстычнасць. Што ж датычыць псіхалагічнай глыбіні ў распрацоўцы вобразаў, дык яе павінны прыўнесці рэжысёр і акцёры.

З гэтай задачай справілася, як мы ўжо гаварылі, Г. Раксанава. Нельга абысці і сапраўдную творчую ўдачу маладой актрысы З. Асмолавай, якая ў ролі Віялеты выявіла трапяткі і «задзірысты» тэмперамент сваёй гераіні. Тут таксама ёсць эвалюцыя вобраза, яго развіццё.

А вось на сцэне і сама Тэрэза Фернандэс. Сёння яе свята. Яна ўзрушаная і радасная. І адчуванне таго, што яе дзень нараджэння стаў вялікай падзеяй для ўсіх навокал, — робіць яе яшчэ больш прывабнай і крыху збянтэжанай. Паяўленне А. Клімавай надае спектаклю новы каларыт. Актрыса, застаючыся галоўнай «салісткай», вельмі непасрэдна і правільна знаходзіць сваё месца ў агульным ансамблі. Ёй верыш з першых хвілін. Яна падкупляе мяккім лірызмам і палкасцю, сардэчнай прастатой і тэмпераментам. Яна праўдзівая, па-сапраўднаму жыццёвая ў сваёй шчырай радасці і ў непадзельнай роспачы. У кожнай сцэне, нават у тых выпадках, калі Тэрэза знаходзіцца на другім плане, уся ўвага міжволі прыкавана да яе.

Але, на жаль, вельмі часта Клімава застаецца «адна», нават і ў шматлюдных эпізодах.

Вось, напрыклад, адзін з самых кульмінацыйных момантаў спектакля. Інтэрвенты высадзіліся на Плайя Хірон. Абрываецца свята. Усе ідуць у бой. Тэрэза ў роспачы спрабуе затрымаць сваіх дзяцей, асабліва малодшых — Віялету і Антоніо. Сапраўдны драматызм сцэны, шчырая і праўдзівая ігра Клімавай, якая на вялікім накале перадае душэўны стан Тэрэзы, яе ўнутраную барацьбу, гордасць за дзяцей, мацярынскі страх... І ўсё гэта раптоўна спрашчаецца. Вырываючыся з абдымкаў маці, Хасэ, Віялета, Антоніо на чарзе робяць [illegible] піруэты, вялізныя кругі [illegible] на авансцэне. Такі прыём выкарыстаны рэжысёрам (пастаноўка М. Спіvака) свядома. Ён вынікае, напэўна, з яго разумення стылю самой п'есы — п'есы-плаката. Але ж і сцэнічны плакат вымагае, каб кожны штрых, мізансцэна [illegible] псіхалагічнага стану герояў, былі жыццёва апраўданы і пры ўсёй лаканічнасці дапамагалі раскрыццю драматургічнага матэрыялу.

Дарэчы, падобная штучнасць у пабудове эпізодаў заўважалася і раней, у самым пачатку спектакля, калі Хасэ адрэкамендоўвае свайму дзядзьку Апалоніо [illegible] мужных барадачоў — Марсела, Эдуарда, Радрыгеса, Манола. [illegible]

[illegible] Цяжка паверыць Карласу, калі ён бярэ ў рукі аўтамат. Атрымаўся «разрыў» паміж двума псіхалагічнымі станамі героя, разрыў вельмі істотны, каб пра яго можна было сказаць «скачок», а пабудаваць «мост» акцёру В. Шрамчанку не ўдалося.

[illegible] рэжысёрскага почырку, парушэнне стылістыкі спектакля, чаргаванне ўдалых і [illegible] мізансцэн падкрэсліваюць слабыя бакі п'есы Г. Мдзівані. Многія акцёры [illegible] не сказалі таго, што маглі сказаць [illegible]

[illegible] гаворыць са сваіх падмосткаў пра тое, што нас непакоіць, хвалюе.

Пятрусь МАКАЛЬ

Думайце, людзі!

Бацькоў майго забралі ад ворыва,
Ад праліўной баразны,
Бацькоў майго забралі як ворага.
На руні накінуўшы кайданы.

[illegible]

Ленін, як вязень, за дротам —
у сэрцы
Тысяч людзей без надзей і імён.
[illegible]

Таварыш Постышаў,
Таварыш Блюхер,
[illegible]

Хай жа ніколі сёння не будзе
[illegible]
Думайце, людзі!
Думайце, людзі!
[illegible]

ЁН БЫЎ СЯРОД НАС...

Міхась ЛЫНЬКОЎ

Споўнілася 65 гадоў з дня нараджэння Якава Анатольевіча Браніштэйна. Гэта імя мала што гаворыць сучаснаму чытачу, які не знаёмы з гісторыяй беларускай літаратуры.

Працы Браніштэйна, уся яго творчая і грамадская дзейнасць карысталіся шырокай папулярнасцю ў дваццатыя і трыццатыя гады, у перыяд станаўлення і росту беларускай савецкай літаратуры. Ён быў пісьменнікам — камуністам, які самааддана служыў справе нашай партыі. Лепшыя гады свайго жыцця аддаў ён на барацьбу з ворагамі пралетарскай рэвалюцыі, змагаючыся добраахвотнікам-чырвонаармейцам у час грамадзянскай вайны. Пасля ён стаў журналістам і пазней эрудзіраваным крытыкам і літаратуразнаўцам, шматабяцаючым вучоным і педагогам. Быў ён выпрабаваным сябрам і таварышам. Такім ведалі мы Якава Браніштэйна ў дваццатыя і трыццатыя гады.

Ён па праву займаў вядучую ролю ў тагачаснай беларускай крытычнай літаратуры. І сваёй актыўнай працай у кіраўніцтве Саюзам пісьменнікаў, а галоўнае — сваёй творчай дзейнасцю крытыка і літаратуразнаўцы ён унёс вялікі ўклад у беларускую літаратуру, садзейнічаючы яе ідэйна-мастацкаму росту, умацаванню яе арганічных сувязей з жыццём народа, асваенню марксісцка-ленінскіх ведаў. Ён актыўна змагаецца з праявамі і носьбітамі вульгарнага сацыялагізму [illegible]

[illegible] прадстаўнікоў яўрэйскай савецкай літаратуры.

Чалавек шырокага кругагляду, Якаў Браніштэйн не праходзіў міма актуальных праблем савецкага мастацтва, закранаў пытанні сучаснага тэатра, жыва адгукаўся на ўсё, што трывожыла, захапляла і хвалявала розумы яго сучаснікаў.

Такім мы памятаем Якава Анатольевіча Браніштэйна, чалавека-камуніста, страснага літаратара, які і словам і справай самаадданна служыў народу, партыі, роднай краіне.

Якава Браніштэйна даўно няма ў жывых. Стаўшы ахвярай паклёпу, ён загінуў у перыяд культу асобы.

Няхай гэтыя кароткія радкі выклічуць у памяці сяброў і былых чытачоў Якава Анатольевіча яго светлае аблічча і напомняць усім нам, што лепшае са спадчыны таленавітага крытыка трэба вярнуць сучаснаму чытачу.

РАЗМОВА АБ КНІЖКАХ ДЛЯ ДЗЯЦЕЙ

На чарговым пасяджэнні секцыі дзіцячай літаратуры абмяркоўваліся кнігі маладых пісьменнікаў Галіны Васюковай і Вольгі Сіманавай.

Першая кніга Г. Васюковай (Бернасевіч) «Пра Наташу», выдадзеная ў 1957 годзе, атрымала станоўчую ацэнку чытачоў і крытыкі. Пісьменніца добра ведае псіхалогію дзяцей, умее яскрава падаць дэталі. Аб творчым росце Г. Васюковай сведчаць лепшыя апавяданні другой кніжкі і асабліва новая аповесць «Залатыя росы», якая выходзіць у гэтым годзе.

Вольгу Сіманаву больш цікавіць тэма гераічнай барацьбы савецкага народа ў гады Вялікай Айчыннай вайны. Цікава напісана яе аповесць «Кухаронак». Дакументальная аповесць аб юных падпольшчыках Астрашыцкага Гарадка «Мы будзем жыць» не пазбаўлена недахопаў.

У абмеркаванні прынялі ўдзел М. Гамолка А. Пальчэўскі, В. Хомчанка, Ул. Жыжэнка, Я. Курто

БЕЛАРУСКАЙ ДЗЯРЖАЎНАЙ ФІЛАРМОНІІ—25 ГОД

ЭКЗАМЕН НА СТАЛАСЦЬ

25 год назад па рашэнню Саўнаркома БССР у Мінску была арганізавана Беларуская дзяржаўная філармонія. Яе адкрыццё з'явілася сапраўднай падзеяй у культурным жыцці працоўных рэспублікі.

Усе гэтыя гады мацнела майстэрства творчых калектываў і салістаў рэспубліканскай канцэртнай арганізацыі, нараджаліся новыя формы яе работы. Вялікае месца ў дзейнасці філармоніі належыць Дзяржаўнаму сімфанічнаму аркестру БССР, які з першых жа творчых крокаў стаў нястомным прапагандыстам твораў беларускіх кампазітараў, рускай і зарубежнай музычнай класікі. Яшчэ ў даваенныя гады былі выкананы Трэцяя і Чацвёртая сімфоніі, «Уверцюра-фантазія» В. Залатарова, Другая сімфонія, Сімфаньета, сімфанічная паэма «Дума пра пагранічніка Лагоду» М. Аладава, Сімфаньета М. Чуркіна і г. д. Практычна ўсе значныя творы беларускіх аўтараў упершыню прагучалі на эстрадзе ў выкананні нашага сімфанічнага аркестра. За гэты час адбылося да трох тысяч яго канцэртаў, на якіх прысутнічала некалькі мільёнаў слухачоў.

З Дзяржаўным сімфанічным аркестрам БССР выступалі многія выдатныя кампазітары, дырыжоры, таленавітыя музыканты-выканаўцы Савецкага Саюза і замежных краін. Сваю канцэртную дзейнасць творчы калектыў не абмяжоўвае адным выступленнямі ў Мінску. У летні перыяд ён робіць гастрольныя паездкі па гарадах рэспублікі.

Аркестр вядзе вялікую работу па эстэтычнаму выхаванню моладзі і школьнікаў у музычных лекторыях. Пры яго непасрэдным удзеле арганізуюцца абанементныя вечары сімфанічнай музыкі. Так, у сёлетнім сезоне выпушчаны абанементы: «Выбраныя творы П. І. Чайкоўскага і савецкіх кампазітараў», «Замежныя выканаўцы», «Сімфанічныя канцэрты — вучням Мінска». У бліжэйшы час мінчане змогуць набыць яшчэ адзін абанемент — «Выдатныя сімфанічныя творы XX стагоддзя». Зараз сімфанічны аркестр узначальвае галоўны дырыжор В. Катаеў. Пад яго кіраўніцтвам калектыў удасканальвае тэхніку ігры і культуру выканання, пашырае свой рэпертуар.

Наша філармонія па праву ганарыцца і другім унікальным творчым калектывам — Дзяржаўным народным аркестрам БССР, які добра ведаюць і любяць далёка за межамі Беларусі. Яго нязменны мастацкі кіраўнік народны артыст БССР Іосіф Жыновіч — сам выдатны выканаўца на цымбалах, стварыў прафесіянальную школу цымбалістаў у рэспубліцы. Большая частка артыстаў калектыву— былыя вучні мастацкага кіраўніка. У апошнія гады з аркестрам плённа працуе дырыжор Віктар Барсаў.

Народны аркестр — удзельнік двух Дэкад беларускага мастацтва і літаратуры ў Маскве. Яго выступленне на Усесаюзным фестывалі моладзі ў 1957 годзе было адзначана залатым медалем, а ўдзел ва Усесаюзным фестывалі тэатраў і музычных калектываў у тым жа годзе прынёс калектыву дыплом I ступені. У рэпертуары аркестра — звыш 1 500 твораў беларускай народнай і прафесіянальнай музыкі, музыкі братніх народаў Савецкага Саюза і сацыялістычных краін, а таксама творы савецкіх кампазітараў.

Творчы калектыў беражліва захоўвае традыцыі народнай музычнай выканаўчасці, якія, дзякуючы майстэрству артыстаў, узняты на высокі прафесіянальны ўзровень, што дазваляе вырашаць самыя складаныя мастацкія задачы.

Параўнаўча нядаўна створанае музычна-лекцыйнае бюро наладзіла шырокую дзейнасць па эстэтычнаму выхаванню насельніцтва. Калі ў 1950 годзе адбылося ў рэспубліцы толькі сто лекцый-канцэртаў, то сёлета іх праведзена 1 500, у тым ліку ў сельскай мясцовасці— 270. Значна ўзрасла сетка універсітэтаў музычнай культуры і музычных лекторыяў пры клубах і палацах культуры прадпрыемстваў і навучальных устаноў.

Часцей сталі арганізоўвацца цікавыя літаратурныя вечары, а таксама лекцыі-канцэрты для дзяцей у Палацы культуры прафсаюзаў, Гомельскім Палацы чыгуначнікаў імя Леніна, школах-інтэрнатах г. Мінска. На жаль, пачатая лекцыйна-выхаваўчая работа сярод вучняў па спецыяльна распрацаванай праграме часова спынілася з прычыны таго, што пакуль не вырашана пытанне са зніжэннем кошту гэтых лекцый-канцэртаў.

У мэтах паляпшэння прапаганды камерных твораў пры музычна-лекцыйным бюро створан аддзел, які рыхтуе цыклы абанементных канцэртаў. Упершыню намечана правесці вечары камернай музыкі ў Гомелі, Віцебску, Бабруйску, Баранавічах, Гродна. На гэтых вечарах выступіць струнны квартэт філармоніі і маладыя камерныя спевакі і інструменталісты.

Многа цікавага і карыснага ў культурным абслугоўванні працоўных прыносіць дзейнасць артыстаў эстрады — найбольш масавага і мабільнага віду савецкага мастацтва. Калі падлічыць, колькі кіламетраў праехалі беларускія артысты эстрады за час сваіх гастролей на працягу 25 год, то, напэўна, акажацца, што яны аб'ехалі ўвесь зямны шар дзесяткі разоў. Артысты выступалі ў самых аддаленых кутках нашай рэспублікі, пабывалі з канцэртамі на вялікіх будоўлях сямігодкі і на цалінных землях, аб'ездзілі ўсе буйнейшыя гарады нашай Радзімы, несучы сваё жыццярадаснае натхнёнае мастацтва ў шырокія масы. Добра вядомы слухачам такія эстрадныя выканаўцы, як Г. Дзідзенка, В. Спіткоўская, М. Зорын, І. Пігулеўскі, М. Гільзенец і В. Міхеда і інш.

Адзначаючы сваё 25-годдзе, усе калектывы Беларускай дзяржаўнай філармоніі выступаюць перад працоўнымі са справаздачнымі канцэртамі, трымаюць адказны экзамен на мастацкую сталасць.

Хутка філармонія атрымае новую канцэртную залу, і тады пульс музычнага жыцця Мінска яшчэ больш павысіцца. Мы зможам па-новаму будаваць свае рэпертуарныя планы, значна палепшыць прапаганду сімфанічнай і камернай музыкі, каб унесці свой уклад у эстэтычнае выхаванне нашага народа.

А. КАЛАНДЗЁНАК,
дырэктар Беларускай дзяржаўнай філармоніі.

Пасля цяжкага ранення сяржант Дзмітрый Зубрыч вярнуўся дадому на Харкаўшчыну, у родную вёску Дзергачы. Хтосьці з сяброў-воінаў заспяваў у вагоне ўкраінскую песню, Дзмітрый пачаў яму падцягваць. Адзін незнаёмы чалавек, пачуўшы прыемны голас маладога сяржанта, параіў яму абавязкова ісці вучыцца спевам.

Дзмітрый Зубрыч паступіў у Харкаўскае музычнае вучылішча, а потым — у кансерваторыю. Атрымаўшы вышэйшую музычную адукацыю, з дыпломам саліста ён прыехаў на працу ў Беларускую філармонію. Ужо першыя выступленні Д. Зубрыча ў адкрытых канцэртах былі цёпла прыняты слухачамі. Свабоднае валоданне голасам, музычнасць — усё гэта дазваляе спеваку ствараць на эстрадзе жыццёва-праўдзівыя вобразы ў выконваемых камерных і оперных творах. Дыяпазон канцэртнай дзейнасці артыста вельмі шырокі. Ён часта гастраліруе з Дзяржаўным народным аркестрам БССР па гарадах рэспублікі і Савецкага Саюза, удзельнічае ў розных лекцыях-канцэртах. І заўсёды голас Дзмітрыя Зубрыча гучыць пранікнёна, з вялікай задушэўнасцю, прыносячы людзям сапраўдную эстэтычную асалоду.

На здымку: Д. Зубрыч праглядае новы вакальны твор.

Яшчэ ў 1948 годзе з вядучых артыстаў сімфанічнага аркестра быў створан квартэт драўляных духавых інструментаў у складзе Ул. Харытонава (флейта), Ю. Цёмкіна (габой), Я. Лосева (кларнет) і Ул. Штокалава (фагот). Гэты цікавы інструментальны ансамбль іграе ў асноўным творы беларускай камернай музыкі. У яго рэпертуары, напрыклад, два квартэты Д. Камінскага. «Андантэ» са струннага квартэта В. Яфімава, творы М. Аладава, П. Падкавырава, А. Туранкова. Кожны з артыстаў квартэта—добры саліст-выканаўца, і ўдзел яго ў такім музычным ансамблі яшчэ больш садзейнічае павышэнню майстэрства і інтанацыйнай чысціні ігры. У сваю чаргу, гэта станоўча адбіваецца на якасці гучання сімфанічнага аркестра. Квартэт філармоніі паспяхова працягвае сваю дзейнасць, прапагандуючы сярод слухачоў творы беларускіх аўтараў і савецкіх кампазітараў.

Фота М. РУБІНШТЭЙНА.

ЛЕПШЫ СЕЛЬСКІ КНІЖНЫ МАГАЗІН

У Бярозаўскім сельскім кніжным магазіне Навагрудскага раёна літаратура падоўгу не затрымліваецца. Аб гэтым пераканаўча гавораць лічбы месячных справаздач. Магазін сістэматычна рэалізуе на 15—20 працэнтаў літаратуры больш, чым устаноўлена планам.

Да паліц з літаратурай адкрыт свабодны доступ. Абсталяваны аддзелы палітычнай, мастацкай, тэхнічнай, сельскагаспадарчай, медыцынскай, метадычнай, музычнай і дзіцячай кнігі. Ёсць таксама спецыяльны стэнд, на якім у прыгожай упакоўцы выстаўлены кнігі для падарункаў. Заведзен журнал попыту і прапаноў, абсталявана вітрына «Матэрыялы XXII з'езда КПСС».

Работнікі магазіна — частыя госці ў дамах жыхароў Бярозаўкі. Іх можна бачыць з кнігамі ў цэхах шклозавода «Нёман», мясцовай школе.

За добра пастаўленую работу па прапагандзе і распаўсюджванню кніг бярозаўскаму сельскаму кніжнаму магазіну прысвоена званне «Лепшы сельскі кніжны магазін вобласці».

АДНА ЗОРКА

У сваёй новай аповесці «Тры зоркі» мне хацелася расказаць аб сумленных і несумленных працаўніках сённяшняй калгаснай вёскі, узняць голас супраць той абыякавасці і раўнадушнасці ў адносінах да чалавека, што чорнай спадчынай засталіся з перыяду культу асобы і часам яшчэ праяўляюцца цяпер. Галоўны персанаж твора—Міканор Шарыдод, герой Вялікай Айчыннай вайны, а цяпер інвалід і пакуль што—вартаўнік прыгараднага ўчастка кукурузы. Яго складаны жыццёвы лёс, чысціня душы, непрымірымасць да недахопаў і ўсялякіх несумленных з'яў і пакладзены ў аснову сюжэта. Прапаную ўвазе чытачоў раздзел з аповесці.
АЎТАР.

Аляксей КУЛАКОЎСКІ

Успомнілася ўсё гэта Міканору пасля зусім выпадковай, нечаканай сустрэчы з Кацярынай. Тая вельмі шчырая размова з яе мужам Юзікам засталася ў душы на ўвесь час. З таго дня Міканор, дзе толькі можна было, гаварыў пра цяжкі лёс Юзіка, каго толькі можна было прасіў памагчы яму.

Прыехаў аднаго разу карэспандэнт абласной газеты і пайшоў на кукурузны ўчастак. Куды ж яму яшчэ пайсці?! Рэдка бывае той дзень, каб на гэты ўчастак не наведаўся які-небудзь прадстаўнік. Паколькі гэтаму карэспандэнту было «паложана» гаварыць з народам, то ён і звярнуўся да Міканора. Распытаў пра ўсю «радаслоўную» гэтага ўчастка, што трэба, а калі збіраўся адыходзіць, Міканор расказаў яму пра Юзіка. Карэспандэнт і гэта запісаў, але потым выйшла нешта адно з двух: або запіс пра лёс чалавека згубіўся паміж доўгіх радкоў аб кукурузе, або нехта больш аўтарытэтны, як Міканор, пакруціў галавой і намякнуў, што гэтая справа безнадзейная. Ні заметкі ў газеце, ні якога-небудзь рэагавання на вусную скаргу не было.

Не так даўно гэты ж карэспандэнт зноў з'явіўся на кукурузным участку і зноў яму давялося сустрэцца з Міканорам. Распытваў і запісваў доўга. Не адчуваў нават няёмкасці, калі аб чым-небудзь перапытваў па некалькі разоў.

Міканор аб усім цярпліва расказваў і ўсё чакаў, што як толькі ўсё будзе запісана, то карэспандэнт спытае і пра Юзіка. Але той згарнуў блакнот, нешта прабубніў сабе пад нос і рушыў па «праспекту» ў напрамку горада.

— Пачакайце трошкі, — супыніў яго Міканор. — Я хацеў у вас спытаць: помніце, другой раз я гаварыў пра аднаго нашага інваліда вайны, Юзіка Вішнеўскага.

— Каго-каго? — карэспандэнт зморшчыў жаўтаватую пераносіцу, пачаў успамінаць.

— Ляжыць у нас чалавек, ужо шаснаццаць год...

— А... Помню, помню! Ну і як ён, што?

— Я думаў, можа вы... Мы спадзяваліся...

— Так, так... Дык вы панімаеце?.. Я, канешне, панімаю... Але ж. Самі панімаеце... Тут такое ўсё...

Што далей, то ўсё цішэй і невыразней гаварыў карэспандэнт, а потым яго тлумачэнні набылі зусім невыразную форму.

Адчуўшы, што на гэтага карэспандэнта ніякай надзеі няма, Міканор рашыў сам пісаць у газету, толькі не ў абласную, а ў якую-небудзь больш высокую. Паколькі раней яму не даводзілася пісаць што-небудзь вялікае і значнае, то на дапамогу ўзяў свайго ўнука Аліка. Сам гаварыў, пра што трэба напісаць, а хлапец падбіраў словы, стараўся, каб выйшла нешта падобнае на школьнае сачыненне, якое пішуць на вольную тэму. Паставіўшы подпіс і дату, Алік прачытаў напісанае ўсё з пачатку. «Дакуль жа гэтак будзе? — стаяла пытанне ў канцы. — Няўжо ў нашым вялікім Савецкім Саюзе няма такога месца, дзе можна было б вылечыць героя Айчыннай вайны Юзіка Вішнеўскага? Няўжо няма ў нас такіх сапраўдных людзей, якія маглі б памагчы Юзіку Вішнеўскаму?»

Пасля кожнага з гэтых сказаў стаялі вялікія пытальнікі. Алік затрымаў на іх свой удумлівы пагляд, затым абмакнуў у «невылівайцы» пяро і прыставіў яшчэ па клічніку.

— Ты для чаго гэта?—лагодна спытаў Міканор.

— Каб лепш заўважылі, — растлумачыў хлапец. — Больш стануць відны гэтыя словы.

Міканор не пярэчыў, адчувалася, што ён быў давольны ўнукавым пісаннем, аднак усё яшчэ не падымаў ад стала галавы, аб нечым думаў.

— Ну, а куды мы гэта пашлем? — спытаў нарэшце і даверліва паглядзеў на хлапца.

— Давайце самому Хрушчову, — амаль не задумваючыся, прапанаваў Алік.

— Хрушчову? — Міканор на хвіліну змоўк, зноў абедзвюма рукамі ўзлёг на стол. — А ты ведаеш адрас Хрушчова?

— А што ж тут яго ведаць? —упэўнена сказаў Алік. — Масква, Крэмль. І ўсё. Гэта ўсе ведаюць!

Міканор яшчэ падумаў і не згадзіўся:

— Не, на першы раз не будзем Хрушчову. У яго і так многа работы, ды наша пісьмо можа і не застаць яго ў Маскве. Давай куды-небудзь інакш.

— Тады ў «Праўду», — падказаў Алік.

— От у «Праўду» можна. А хто ў нас выпісвае «Праўду»?

— Тхорыкі выпісваюць, — пачаў пералічваць хлапец, — Лапацькі, Мызбраты, Жарабцы, Макакоі...

— Пачакай, пачакай!— спыніў яго Міканор. — Ты яшчэ малы зваць людзей па мянушках. Не Жарабцы, а Малочкі, не Макакоі, а Алешкі. Збегай да каго-небудзь з іх ды папрасі адну газету, хоць старую, каб можна было адрас спісаць.

Пісьмо ў Маскву Міканор сам занёс у горад на пошту і здаў заказным. Паштовы квіток са штэмпелем і цяпер ляжыць у бакавой кішэні яго сцёганкі. Памяўся ўжо крыху, але яшчэ ўсё там відно: «Масква, «Правда», (дата адпраўлення)».

Саступіўшы з «праспекта» на бакавую дарожку ў абход участка, Міканор памацаў у кішэні гэты квіток: ці не згубіўся, ці добра ляжыць. Алік употай ад дзеда кожны дзень з таго часу праглядваў «Праўду», то ў аднаго суседа, то ў другога. Міканор жа чакаў адказу. І не так асабістага адказу, як нечага добрага для Кацярыны і для Юзіка. Міканор верыў, што гэтае добрае павінна прыйсці. Ён ніколі не ўпадаў у цёмную безнадзейнасць і ні разу не было таго, каб зусім страціў веру ў лепшы дзень. А цяпер дык яшчэ больш верыў.

На дарожцы неяк адразу стала цямней: магчыма, ад таго, што тут сцяблы кукурузы больш засланялі святло ад горада. Ноч паступова згушчалася, мутнела, на кукурузныя лісты клалася скупая, халаднаватая раса. Калі гарадскі духавы аркестр рабіў перапынак, усюды запаноўвала ўтульная і ласкавая цішыня, бо вецер ужо амаль што ўціх, а больш нідзе — ні гуку, ні голасу. Здавалася, што ўсё наваколле слухала ў гэты паслярабочы час музыку і, калі яна заціхала, то ўсё ўсюды адпачывала ў асалодзе, у чаканні новых чароўных гукаў. Пры такой цішыні Міканор чуў свае крокі: адна нага ў чаравіку ступала на траву мякка, з ледзь чутным шуршаннем, другая — глуха стукала дзеравяшкай.

Аркестр зрабіў яшчэ некалькі перапынкаў, а потым змоўк зусім. Міканор чуў, як па «праспекту» прайшла купкамі і парамі моладзь, да яго данеслася некалькі абрыўкаў песень, некалькі пераліваў вясёлага дзявочага смеху. Пасля гэтага патушыліся ў горадзе агні, засталіся толькі рэдкія дзяжурныя лямпачкі. І раптам нібы знік горад, яго пейзаж, яго ўплыў на ваколіцу, засталіся толькі палеткі са сваімі асеннімі, начнымі колерамі і пахамі.

Над Вялікаю гарою выплыла зорка, толькі адна, але вельмі яркая і міглівая. Можа, яна і раней была, але не заўважалася, пакуль свяцілі гарадскія агні. Яна стаяла і ўвесь час мільгала якраз насупраць Міканора, нібы паказвала яму нейкую дарогу. Але куды павінна ісці тая дарога? Мабыць, далёка і зусім наўпрост, а яму трэба неўзабаве паварочваць убок. Там непадалёку — жытнішча, ёсць салома ад камбайна і ляжыць яна копкамі, яшчэ не засціртаваная. Кожная копка — зручны прытулак для адпачынку начнога вартаўніка.

Калі сядзеў Міканор на саломе, зорка таксама была насупраць. Ён доўга глядзеў на яе, а потым прыгрэўся спіною к пахучай саломе і трошкі задрамаў.

— Гэта вы, Міканор? — раптам пачуўся знаёмы прывабны голас.

Ён адразу прачнуўся, расплюшчыў вочы. Зорка стаяла на тым жа месцы і, здавалася, яшчэ больш мільгала. Пачаў прыслухоўвацца, але, вядома ж, нідзе нікога не было.

Голасу не ўзродзіш, як бы гэтага ні хацеў, а ўяўленні могуць з'яўляцца самыя розныя. Чый пачуўся голас, той і паўстаў перад вачыма. Кацярына была зусім не такая, якой нядаўна бачыў яе Міканор на сцежцы. Яна ўявілася маладшай і прыгажэйшай. Ішла нечага ў горад, а побач Юзік. Ён крочыў шпарка, цвёрда ступаў нагамі, хараша памахваў рукамі...

Ці ведае Кацярына, ці здагадваецца, каго яна нагадвае Міканору? Якія часы амаль кожны раз успамінаюцца, калі ён сустракае гэтую жанчыну, калі размаўляе з ёю? Канешне ж не ведае і не здагадваецца, бо ў жыцці могуць быць такія з'явы і здарэнні, якіх і ў сне не сасніш.

(Заканчэнне на 4-й стар.).

200 СПЕКТАКЛЯЎ ЗА СОРАК ГОД

Грамадскасць Гомеля ў гэтыя дні адзначае 40-годдзе творчай дзейнасці рэжысёра абласнога тэатра Льва Міхайлавіча Эльстона.

Артыст, рэжысёр, педагог, актыўны грамадскі работнік, Леў Міхайлавіч за час сваёй творчай дзейнасці ўзначальваў многія буйныя тэатральныя калектывы і набыў шырокую папулярнасць у шматлікай сям'і працаўнікоў савецкага тэатра.

У самым пачатку творчага шляху яму пашанцавала сустрэцца ў працы з буйнейшым дзеячом рускай сцэны Сабальшчынавым-Самарыным, які аказаў вялікі ўплыў на маладога Эльстона, прывіў яму любоў да лепшых традыцый рускага сцэнічнага рэалізму.

Па парадзе Сабальшчынава-Самарына і з яго дапамогаю Леў Міхайлавіч арганізоўвае ў 1924 годзе пастаянны працоўны калектыў артыстаў, які ў хуткім часе атрымлівае назву «Уральскі рабочы рэалістычны тэатр». У 1930 годзе «Уральскі рабочы рэалістычны тэатр» быў стацыяніраваны ў г. Свярдлоўску і вырас у адзін з лепшых драматычных тэатраў краіны.

Вялікая Айчынная вайна застала Льва Міхайлавіча ў Тамбове, дзе ён стварыў яшчэ ў 1937 годзе абласны драматычны тэатр. Тут Эльстон паставіў рад патрыятычных спектакляў, у тым ліку «Чалавек з ружжом» М. Пагодзіна, «Даўным-даўно» Ф. Гладкова, «Партызаны ў стэпах Украіны» А. Карнейчука, «Рускія людзі» К. Сіманава і інш.

Пасля вызвалення Крыма ад нямецкіх акупантаў у 1944 г. Льву Міхайлавічу было даручана сфарміраваць Крымскі дзяржаўны тэатр. Тут яму ўдалося стварыць моцны творчы калектыў. У ліку буйных спектакляў, пастаўленых Эльстонам у Крыме (ў Сімферопалі), інсцэніроўка рамана А. Талстога «Блуканне па пакутах», «Афіцэр флоту» А. Крона, «Стварэнне свету» М. Пагодзіна, «Пераможцы» А. Чыркова.

З 1958 года Леў Міхайлавіч працуе ў Гомельскім тэатры, дзе ім пастаўлены многія спектаклі, у тым ліку «Угрум-рака» В. Шышкова, «Зімняя казка» Шэкспіра, «Імем рэвалюцыі» М. Шатрова, «Лявоніха на арбіце» А. Макаёнка.

На працягу ўсяго жыцця Леў Міхайлавіч, апроч творчай дзейнасці, актыўна займаецца грамадскай работай. Цяпер ён — дэкан і лектар тэатральнага факультэта універсітэта мастацкага выхавання пры Гомельскім Палацы культуры імя Ул. І. Леніна.

Шмат увагі аддаваў Леў Міхайлавіч і падрыхтоўцы маладых акцёрскіх кадраў. У Чэлябінску, Свярдлоўску, Тамбове, Сімферопалі ён ствараў тэатральныя студыі і выкладаў у іх.

Ужо з першых гадоў працы ў тэатры Эльстон спрабуе свае сілы ў драматургіі. У 1923 годзе на сцэне Казанскага тэатра сатыры ішлі дзве яго маленькія камедыі «Купец Надувалаў» і «Іваноў Павел — спекулянт». У 1933 годзе ён інсцэніраваў «Узнятую цаліну» М. Шолахава. Гэтая інсцэніроўка была пастаўлена ў многіх тэатрах. У Сімферопалі ішла яго п'еса «Акцёры» і інсцэніроўка рамана А. Талстога «Блуканне па пакутах». Нядаўна Леў Міхайлавіч закончыў п'есу па матывах аповесці Яўг. Пермяка «Старая ведзьма», якую ён сам і паставіць на сцэне Гомельскага тэатра ў бягучым сезоне.

За сорак гадоў Эльстон паставіў звыш 200 спектакляў.

Леў Міхайлавіч поўны творчых сіл, у яго шмат новых задум і планаў.

Хочацца пажадаць слаўнаму прадстаўніку старой гвардыі савецкага тэатра добрага здароўя, творчых сіл, каб ён даў нам яшчэ шмат цікавых спектакляў, вартых нашага светлага часу.

Ю. АРЫНЯНСКІ,
заслужаны дзеяч мастацтва БССР.

ЯНЫ — З ПОЛІТЭХНІЧНАГА

Беларускі політэхнічны інстытут — адна з буйнейшых навучальных устаноў рэспублікі. У ім нарадзіўся адзін з вядомых у краіне студэнцкіх танцавальных калектываў. Народнаму ансамблю танца БПІ нядаўна споўнілася дзесяць гадоў.

Цяжка пералічыць усе танцы, якія ставіліся за дзесяць гадоў. Сярод іх былі і беларускія «Янка», «Мікіта», «Юрачка», і украінскі «Чумак», і малдаўская «Марыца», і грузінскі «Картулі», і чэшскі «Абкрочак». Звыш сарака танцаў народаў СССР і дэмакратычных краін [illegible]

[illegible]

з іх захавалася цесная сувязь з ансамблем. І. Копанеў, В. Скіжанок, А. Аршанскі, В. Суворaў, В. Працкевіч самі кіруюць цяпер танцавальнымі калектывамі. Сваіх таварышаў танцоры сустракалі сярод будаўнікоў Полацкага нафтаперагоннага завода, у час выступленняў перад шахцёрамі Салігорска.

У народным ансамблі танца політэхнічнага інстытута 50 удзельнікаў. 50 будучых інжынераў, 50 чалавек, якія любяць мастацтва.

М. БАРЫСАЎ.

Хор рэпеціруе песню «Дубок».

З ПЕСНЯЙ У ДАРОГУ

Ад Мінска да Масквы экспрэс робіць чатыры прыпынкі. Ад Мінска да Масквы — адзінаццаць гадзін язды. Едуць людзі па розных справах. Хто ў камандзіроўку, хто да сваякоў, хто на вучобу. Едуць з добрым настроем і дрэнным. Едуць сумныя і вясёлыя. На адзінаццаць гадзін маленькае купэ робіцца домам. У доме ёсць гаспадар — праваднік вагона. І як кожны добры гаспадар, ён жадае, каб госць пакінуў дом з добрым настроем, каб з прыемнасцю ўспамінаў час, праведзены ў ім.

У экспрэсе дзесяць вагонаў. Значыць — і дзесяць гаспадароў. І да якога б вы ні завіталі, вы знойдзеце аднолькава гасцінны прыём. Вас сустракаюць шчырай усмешкай. Вам памагаюць занесці ў вагон рэчы. Для вас засланы ложак. На століку ў купэ прыгатаваны пернікі, здоба, цукар. Але ж ці толькі пернікі бяруць у дарогу гаспадары экспрэса?

Усе дваццаць дзяўчат — правадніцы экспрэса — заўзятыя аматары беларускай песні. Усе дваццаць — галасістыя спявачкі, старанныя работніцы, добрыя сяброўкі. Вось таму і бяруць з сабою ў дарогу дзяўчаты беларускія песні, сучасныя і народныя, вясёлыя і сумныя. Зразумела, яны не артысты, спецыяльнай музычнай адукацыі не маюць. Але ж ці гэта перашкода? Важна тое, што песні дзяўчаты аддаюць душу і ўвесь свой запал маладосці.

Як атрымалася, што ўсе правадніцы — спявачкі? Яны імі сталі не адразу. Вось, напрыклад, зусім нядаўна ўзялі працаваць у брыгаду Марыю Зайко.

— Спяваеш? — спыталі дзяўчаты.

— Так, дома толькі...

— Нічога, навучышся. У нас у брыгадзе ў дарогу едуць толькі з песняй.

Амаль тое ж было і з тымі, хто прыйшоў год—два назад. Знайшоўся кіраўнік — праваднiца Раіса Дузь. Тры гады назад яна скончыла культасветвучылішча, але працаваць па спецыяльнасці не давялося па розных прычынах. І вось на Беларускай чыгунцы з'явілася першая, па сутнасці, адзіная брыгада, усе члены якой склалі харавы калектыў. Раз у чатыры дні раніцаю збіраюцца правадніцы ў клубным пакоі рэзерва. Амаль дзве гадзіны гучаць песні. А потым — у дарогу на чацвёра сутак.

Неяк узнікла думка даць канцэрт для пасажыраў па радыёвузлу цягніка. Але ж вузел у шостым вагоне, у маленькім купэ брыгадзіра Віктара Ходаша. Туды ўмяшчаюцца толькі тры чалавекі. Дзе ж дзецца астатнім? Ды і пакінуць вагон праваднiца не мае права. Вырашылі тады канцэрт запісаць на плёнку...

Імчыцца экспрэс па заснежаных прасторах Беларусі, Смаленшчыны, маскоўскай зямлі. Цёпла і ўтульна ў вагонах. І ў кожным купэ слухаюць задушэўную лірычную песню «Вясновае здарэнне». Яе стварыў кампазітар Ю. Семяняка на словы А. Вольскага. Затым — другая беларуская песня «Дубок». Потым — «Як па небе сінім», «Ля калодзежа», «На пабыўку», «Елачкі-мяцёлачкі». Яны гучалі ў сольным выкананні, у дуэце, трыо.

Канцэрт, запісаны на плёнку, меў поспех. Яго перадавалі ў першы і другі рэйс. Яго выконвалі паўторна па заяўках пасажыраў. Поспех натхніў дзяўчат, і яны цяпер развучваюць новыя творы беларускіх кампазітараў.

Едуць у дарогу дзяўчаты і з беларускай кнігай. Праваднiца Аня Журко — грамадскі распаўсюджвальнік. Яна ў кожную паездку бярэ вялікі стос кніг.

Можна многа расказваць пра душэўную прыгажосць дзяўчат. Пра грошы і рэчы, знойдзеныя ў купэ і вернутыя пасажырам, пра шматлікія ўдзячныя запісы, зробленыя ў кнізе экспрэса рознымі людзьмі на розных мовах. Вось некаторыя з іх:

«У гэтым цягніку настолькі ветлівая і сардэчная атмасфера, што шкадуеш пакідаць вагон. Канструктар А. Таўбін».

«Сардэчная падзяка правадніцы В. Ананіч. В. Гарчакоў. Масква».

«Вельмі любім мы гэты цягнік і цудоўных праваднікоў, ад якіх адчуваем шчырую і сяброўскую ўвагу, за што сардэчна дзякуем. Максім Танк, Пятрусь Броўка».

«Вы, дарагія таварышы, з гонарам апраўдваеце высокае званне брыгады камуністычнай працы... Вялікіх поспехаў вам! Данілін».

Затым ідуць запісы дэлегацый моладзі з ФРГ, Новай Зеландыі, ад сям'і Рэпіных, ад генерала Бардзюкова, ад паэта М. Калачынскага і многіх іншых. Дзяўчатам жадаюць поспехаў у працы і ў жыцці. Дзяўчаты ўдзячны за шчырыя пажаданні. Яны працуюць сумленна. Працуюць і вучацца. Рая Кузняцова — у двухгадовай харэаграфічнай школе. Валя Саргавец, Вольга Ананіч, Люда Варанько, Таісія Адуцкевіч — паступілі на курсы па падрыхтоўцы ў вышэйшыя навучальныя ўстановы. Аня Журко марыць стаць студэнткай-завочніцай універсітэта. Працуюць у дружбе з песняй, з якой не расстаюцца ні на дзень, з якой сябруюць у дарозе.

В. СЯМЕНАЎ.

Аня Журко збіраецца ў дарогу з кнігамі.

Фота Ул. КРУКА.

Хораша спяваюць Валя Белаглазка (злева) і Рая Кузняцова.

КОРАТКА

☆ Артысты Гродзенскага абласнога драматычнага тэатра наведалі гарадскі пасёлак Воранава. У раённым Доме культуры яны паказалі спектакль па п'есе «Жонка Клода» А. Дзюма-сына.

М. ЖУКАЎ.

☆ Гомельскі кінатэатр імя М. І. Калініна правёў месячнік фільмаў, прысвечаных музычнаму мастацтву. Гамяльчане прагледзелі кінафільмы «Барыс Гадуноў», «Кампазітар Глінка», «Чайкоўскі», «Мусаргскі» і іншыя.

Ф. ЗАЙЦАЎ.

☆ Тэматычны вечар «Людзі, будзьце пільныя» адбыўся ў Ліпаўскім сельскім Доме культуры Пружанскага раёна. На вечары выступілі былыя ўдзельнікі рэвалюцыйнага падполля.

М. КЛІМЕЦ.

☆ У Віцебску з поспехам гастраліруе спартыўна - цыркавая група Кіеўскага дзяржаўнага цырка. Артысты цырка паказваюць атракцыён «Вертыкальная сцяна».

Ф. РАМАШКА.

☆ Аддзел кінафікацыі Гомельскага абласнога ўпраўлення культуры накіраваў у сельскую мясцовасць апаратуру для дэманстрацыі фільмаў на шырокім экране. Цяпер шырокаэкранныя фільмы дэманструюцца ў многіх клубах і дамах культуры Чачэрскага, Камарынскага і іншых раёнаў.

М. ГАТОЎКІН.

☆ У Дзяржаўнай бібліятэцы БССР імя Ул. І. Леніна адбыўся літаратурны вечар, прысвечаны 40-годдзю часопіса «Полымя». На вечары выступілі пісьменнікі Я. Скрыган, А. Вялюгін, І. Мележ, А. Кулакоўскі, І. Пташнікаў, Б. Сачанка, І. Чыгрынаў, В. Адамчык, Е. Лось.

Яны расказалі аб творчых планах часопіса, прачыталі новыя творы.

М. ВАСІЛЕЎСКІ.

Літаратура і мастацтва. Кансультацыя

Нядаўна Галоўнае ўпраўленне кінафікацыі і пракату Міністэрства культуры БССР праводзіла месячныя курсы загадчыкаў раённых аддзелаў культуры па кіно. У Мінск былі запрошаны 22 чалавекі, якія не мелі дастатковага вопыту ў рабоце. Курсанты знаёміліся з кінатэхнікай, вывучалі планаванне, улік і арганізацыю работы кінасеткі раёна. На занятках ішла гаворка аб пракаце фільмаў, аб тым, як зацікавіць гледача, і г. д.

У ходзе заняткаў намеснікі загадчыкаў аддзелаў культуры па кіно цікавіліся і пытаннямі прэміравання работнікаў кінасеткі. На некаторыя з іх сёння адказвае начальнік планава-фінансавага аддзела Галоўнага ўпраўлення кінафікацыі і пракату М. Парамонаў.

ПЫТАННЕ. За перавыкананне плана збору сродкаў ад кіно работнікі аддзелаў культуры атрымліваюць прэміі. На падставе якіх пастаноў гэта робіцца?

АДКАЗ. Прэміі выплачваюцца за перавыкананне плана па валавому збору ад гарадской кінасеткі (пры абавязковым выкананні плана па колькасці гледачоў) у адпаведнасці з пастановай Савета Міністраў СССР ад 9 сакавіка 1949 г., № 990 і па сельскай кінасетцы на падставе «Інструкцыі аб парадку прэміравання работнікаў сельскіх кінаўстановак і работнікаў раённых аддзелаў культуры», аб'яўленай у загадзе па Міністэрству культуры СССР ад 6 верасня 1954 г. № 750.

ПЫТАННЕ. За які час налічваюцца прэміі работнікам раённых аддзелаў культуры?

АДКАЗ. Прэміі налічваюцца па выніках работы кінасеткі за месяц.

ПЫТАННЕ. Ці можна пазбавіць прэміі работнікаў аддзела культуры за перавыдаткаванне каштарыснай сумы эксплуатацыйных выдаткаў па гарадскіх кінаўстаноўках?

АДКАЗ. Нельга. Прэміі за работу гарадской кінасеткі выплачваюцца за кошт звышпланавага прыбытку раённых аддзелаў культуры, і толькі пры адсутнасці гэтага прыбытку прэмія не выдаецца.

ПЫТАННЕ. Ці пазбаўляюцца прэміі работнікі раённых аддзелаў культуры, калі, скажам, гарадская кінасетка план перавыканала, а сельская з дзяржаўным заданнем не справілася ці наадварот?

АДКАЗ. Работнікі раённага аддзела культуры пазбаўляюцца права на атрыманне прэміі толькі ў тых выпадках, калі ў цэлым па раёну план не выканан, хоць гарадская ці сельская кінасетка і перавыканала план.

ПЫТАННЕ. Якая сума прэміі належыць работнікам раённых аддзелаў культуры за перавыкананне плана кінасеткаю раёна?

АДКАЗ. Сума прэмій, што выплачваюцца работніку раённага аддзела культуры (апроч прэмій па сацыялістычнаму спаборніцтву), не павінна перавышаць 0,4 месячнага аклада па займаемай пасадзе.

Падстава: пастанова Савета Міністраў СССР ад 15 лістапада 1961 г. № 1185.

АДНА ЗОРКА

[Заканчэнне. Пачатак на 3-й стар.].

...Зорка тады таксама іншы раз відна была, толькі не такая ясна і адкрыта, як цяпер. Тады Міканор глядзеў на яе праз маленькае акенца з мутнымі шыбкамі. Цяжка, нязручна было глядзець, бо яшчэ і краты замінаюць. А зорка, мабыць, гэтая ж была.

Многа было тады бяссонных начэй, і калі зорка стаяла ў акне, то лягчэй і абдумвалася [illegible]. Цэлымі начамі перабіраў тады Міканор у памяці, дзе і перад кім ён так правініўся, што такое зрабіў ці сказаў, каб яго маглі арыштаваць і пасадзіць вось у гэтую турэмную камеру. Быў толькі адзін выпадак, калі не пайшоў на балота касіць. Але ж гэта па хваробе. [illegible] і нават не [illegible] Усе пра гэта ведалі. [illegible] газеце з'явілася [illegible] такога зместу:

«У калгасе «Свабода» некаторыя члены арцелі сістэматычна не выходзяць на калгасную працу, чым падрываюць працоўную дысцыпліну і граюць на руку ворагу народа. Да такіх належаць Сідор Лапацька, Ганна Лішай, Міканор Шарыдод і іншыя. Органам НКВД трэба было б пацікавіцца, што гэта за людзі».

Вось толькі хіба ў гэтым і віна. Больш нічога Міканор не мог ні ўспомніць, ні прыгадаць.

Сціртаваў ён калгаснае жыта, калі ўсё гэта здарылася. Тады яшчэ была ў яго нага, тады яшчэ ён лічыўся самым лепшым, можа, нават ва ўсім раёне таптуном і сціртавальшчыкам. Падавальшчыкаў было некалькі і сціpта расла хутка. Міканор стаяў высока і здалёк убачыў, што ад вёскі ідуць на поле тры чалавекі. Хутка пазнаў сярод іх Івана Тхорыка, а два былі зусім незнаёмыя, у вайсковай форме. Ніхто знізу яшчэ іх не бачыў.

— Хутчэй, мужчынкі, хутчэй! — стаў падганяць ён падавальшчыкаў. — Жытцо сухое, лёгкае, трэба ўхапіць, пакуль сонца!

Хмаркі нідзе не было, але Міканор разумеў, што калі прыйдуць сюды гэтыя людзі, то няхай нават і нікога не зачэпяць, але ўсё роўна перапыняць работу. І завіхаўся як мог.

Што бліжэй яны падыходзілі, то ўсё стараннeй Міканор завяршаў сціpту, усё настойлівей падганяў падавальшчыкаў. Душа не была спакойнай, хоць пагрозы сабе і не адчувалася. Яму нічога не зробяць, у чым жа ён вінаваты? Але ж, можа, каму іншаму? На гэтых днях забралі з вёскі трох чалавек.

— Падавайце, браткі, хутчэй! Падавайце!

Але ўжо і яны заўважылі «гасцей», — вілы ў руках апусціліся. Пакуль тыя падыходзілі, ніхто не падаў на сціpту ніводнага снапа, некаторыя, відаць, міжвольна адступілі ў бок, каб зайсці за сціpту.

— Не расходзіцца! — яшчэ з падалёку крыкнуў пярэдні вайсковец. Ішоў ён, шырока разводзячы калені, сам плотны, прысадзісты, з упацелымі шчакамі.

— Ніхто нікуды і не расходзіцца, — за ўсіх адказаў Міканор. І стаяў на сціpце нерухома, без усякай справы, з трывожным чаканнем, з крыўдай, што перарвалася работа. Людзі падыходзілі марудна, нібы ўважліва разглядаючы і ацэньваючы ўсё і ўсіх. Тут яны ўжо не спяшаліся, а Міканор стаяў. Так доўга без справы ён стаяў, можа, першы раз у жыцці, таму не ведаў, куды дзець свае працавітыя рукі, і трымаў іх удоўж роўнай, застылай, падобнай на манумент постаці. Ён відзён быў на ўсё навакольле, бадай што і ў вёсцы бачылі, што стаіць Міканор на незавершанай сціpце і чамусьці нічога не робіць. А сам ён мог бы цяпер убачыць нават рэчку за лесам, усе калгасныя палеткі ляжалі перад ім, як на далоні. Але ён глядзеў толькі на тых людзей, што падыходзілі.

— А ну, злазь!—крыкнуў яму прысадзісты і рэзка махнуў рукой.

Міканор не крануўся з месца, быццам не пачуў, быццам не было ніякага загаду.

— Каму сказана?!—спытаў прысадзісты і ўжо іншым голасам, ужо нават паклаўшы руку на кабуру.

Тады Міканор рушыў проста насустрач свайму пагражальніку. Спавольна, але цвёрда і няхістка, ступаў па свежых снапах, якія толькі што ўкладаў. Падышоў на край сціpты, тут сеў і звесіў уніз ногі. Пасядзеў трошкі, агляну ўся на сваю багатую пляцоўку, і паехаў уніз, ледзь не на самыя галовы тым, што прыйшлі. Саскочыў лёгка, упэўнена і апынуўся побач з прысадзістым. Той глядзеў на яго знізу ўверх, таму што нават пляча наўрад ці дастаў бы рукою.

— Шарыдод Міканор?—грозна спытаў прысадзісты.—А па бацьку як?

— Сцяпанавіч.

— З сабою што ёсць?

Ён пачаў абшукваць Міканора: выкінуў з кішэні мяшочак з тытунём, карабок запалкаў, потым знайшоў складаны ножык і перадаў яго другому вайсковаму. А Тхорык у гэты час крадком ад вайсковых разводзіў рукамі, нібы гаварыў усім ля сціpты і маліў зразумець: «Я тут зусім пабочны, толькі член сельсавета, толькі член. Загадалі паказаць, вось і прывёў».

І ўсё ўздыхаў і ўздыхаў.

— Ідзі ўпярод!—загадаў Міканору прысадзісты.

Дома зноў быў «вобыск». Тут і Тхорык лазіў на гару. Уздыхаў, але лазіў. Там знайшлі пажаўцелую ад старасці кантычку. Яна засталася Міканору ад дзеда, а можа і прадзеда.

— Што гэта? — спытаў прысадзісты, злезшы з гары.

— Кантычка,—адказаў Міканор. А больш нічога і не мог сказаць, бо сам не надта ведаў, што гэта за кніжка,—па-польску чытаць не ўмеў.

Прысадзісты размахнуўся, каб тыцнуць гэтай кантычкай Міканору ў нос, але той падставіў руку і кніжка адляцела ў бок. Тады порсткі служака з усёй сілы выцяў сваю ахвяру кулаком пад бок.

Міканор здрыгануўся, глыбока ўцягнуў паветра, аднак не саступіў з месца, не прыгнуўся ад болю. Ён толькі паглядзеў зверху ўніз на вялікую вуглаватую галаву на тонкай шыі і кулак яго правай рукі сутаргава сціснуўся: апусціць бы яго адзін раз вось на гэты кумпал (так у нашай вёсцы завуць дурную галаву) і не ўстаў бы больш раённы «ахоўнік» бяспекі, не паварушыў бы ўжо нават пальцам. Але побач, на ложку, сядзелі заплаканыя і запалоханыя дзве дзяўчынкі: старэйшая і малодшая дочкі Міканора. Тут жа стаяла жонка, якая неяк ўвачавідкі пастарэла, амаль што ссівела. Міканор ледзь прыкметна глянуў на іх і стрымаўся...

...І вось — зорка ў турэмным акне. Тая ноч была шчаслівай, калі зорка доўга свяціла. Ад яе акно рабілася нібы не турэмным, у яго хацелася глядзець. Наставаў дзень, краты больш не вытыркалі, але ўсё роўна акно гэтае прыцягвала, да яго хацелася падысці, пастаяць хоць на цыпках, хоць на адзіным у камеры зэдліку. А пастаяць і паляжаць у пакутлівай бяссонніцы часу хапала. Праходзілі тыдні, месяцы, а Міканора нікуды не выклікалі. Спачатку ён чакаў выкліку і допыту, потым стаў патрабаваць, каб яго выклікалі, аднак наглядчыкі не вельмі звярталі на гэта ўвагу і начальству, відаць, не дакладвалі.

Удзень з акна быў відзён турэмны двор. У пэўныя часы туды выводзілі людзей на праходку. Міканора нікуды не пускалі з камеры, таму людзі ў двары ўяўляліся яму вельмі шчаслівымі.

Іншы раз выводзілася і калонка жанчын. Большасць з іх знешне цяжка было адрозніць ад мужчын, а некаторыя і ў турэмным «убранні» стараліся не губляць даступнай у тых умовах жаночай абаяльнасці.

Міканор нічога гэтага не заўважаў. Праходзілі яны і ў душы заставалася такое ж адчуванне, як і пасля мужчынскай калоны: «шчаслівыя, дыхаюць».

Адна жанчына крыху накульгвала і таму заўсёды ішла апошняй. У яе былі чорныя, згорнутыя ў вялікую куксу валасы. Амаль кожны раз яна нічым іх не закрывала, нават і тады, калі на дварэ марасіў дождж або ішоў снег. Яна была малодшая тут за многіх, але вылучалася не гэтым. Разоў два засталася ў Міканоравым зроку толькі таму, што кульгала і праходзіла апошняй. Потым неяк ноччу, пры мільганні зоркі, успомніліся яе раскошныя валасы, задумлівы, смуглаваты твар невядома з якімі вачамі. З'явілася жаданне ўгадаць, якія ў яе вочы. Але як праверыш загадку? Хіба яна ведае, што на яе часам паглядваюць з акенца, хіба ўзніме вочы?

Праз некаторы час жанчына перастала накульгваць і не адставала ад калоны. Яна праходзіла то спераду, то ў сярэдніх радах, але Міканор ужо кожны раз заўважаў яе. Сам сабе не верачы, ён стаў чакаць хвілін жаночых прагулак, як нечага самага радаснага і шчаслівага. Начамі ўсё больш і больш адыходзілі думкі аб прычынах арышту, а ўсё глыбей і адчувальней западалі ў душу ўражанні ад таго, што ўдавалася згледзець удзень. Цяпер ужо ён не патрабаваў, каб яго выклікалі на допыт. Цяпер ён стаў вельмі баяцца гэтага допыту. І не жорсткасцей, нават не катаванняў, а таго, што яго могуць перавесці ў іншую камеру, з акном у другі бок. Не будзе тады зоркі па начах, не будзе шчаслівай хвіліны ўдзень...

І яго пазвалі. З пякучым болем у душы глянуў ён на акенца, якое за гэтыя месяцы стала блізкім і нібы родным. Недзе ў глыбіні свядомасці мільганула здагадка, што ў апошні раз бачыць ён яго, што гэта— развітанне, можа самае цяжкае і самае трагічнае ў жыцці...

У ЗВЫЧАЙНЫ ДЗЕНЬ

Наўрад ці знойдзецца ў Мінску чалавек, які не ведаў бы кінатэатра «Зорка». Магчыма, падумаеце вы, яркая рэклама надае яму папулярнасць. Не, не ў гэтым справа. У работнікаў кінатэатра «Зорка» свой, калі можна так сказаць, почырк у абслугоўванні кінагледачоў.

Перад намі невялікі журнал, своеасаблівы летапіс жыцця кінатэатра. Перагартаем яго.

... Пачаліся дні гарачага жніўня. Як зрабіць, каб зала кінатэатра не пуставала? Аб гэтым падумалі не толькі работнікі тэатра. За круглым сталом сабраўся грамадскі савет кінагледачоў: старшыня савета Ала Вязоўская, супрацоўніца Акадэміі навук Галя Барташэвіч, работніца завода «Ударнік» Эла Усценка і многія іншыя. Трэба вырашыць, што давядзецца зрабіць, каб захапіць гледача, каб, апроч кінасеанса, ён мог пачуць цікавую лекцыю ці даклад... План масавай работы абмяркоўвалі, як заўсёды, горача, зацікаўлена.

Вырашана — зроблена.

На вялікім, прыгожа аформленым шчыце з'явілася аб'ява аб маючым адбыцца вечары дружбы народаў, прысвечаным VIII Сусветнаму фестывалю моладзі. Гледачы запрашаліся ў фае тэатра. Выступаюць госці з Кубы, Егіпта, Бразіліі, Польшчы... Хіба не цікава пайсці на такі вечар?

Літаральна на наступны дзень — новае мерапрыемства: разам з Беларускім таварыствам дружбы і культурнай сувязі з зарубежнымі краінамі савет клуба аматараў кіно праводзіць кіналекцыйны вечар, прысвечаны 200-годдзю з дня нараджэння выдатнага карэйскага пісьменніка-рэаліста, мысліцеля і вучонага Тэн Да Сана.

А вось зусім незвычайная размова, якую кінатэатр вядзе сумесна з партыйным камітэтам інстытута механізацыі і домакіраўніцтвам № 6 Савецкага раёна. Гаворка ідзе пра гісторыю вуліц горада, у прыватнасці, пра вуліцу, якая носіць імя выдатнага пісьменніка Якуба Коласа. Народу сабралася шмат.

Але не толькі ў кінатэатры ідзе работа з гледачом. Размова на тэму «Іх імёны носяць вуліцы» вядзецца ў сценах клуба інстытута механізацыі. Перад слухачамі ўзнікае гісторыя самай вялікай магістралі сталіцы, праспекта імя Леніна. Потым паказваецца кінахроніка. На экране: вуліца ў руінах, такая, якой яе запомнілі мінчане адразу пасля суровых гадоў Вялікай Айчыннай вайны...

Мы правялі ў «Зорцы» адзін дзень. Ён, як заўсёды, пачаўся з невялікай вытворчай пяцімінуткі. Ледзь толькі паспела выказацца дырэктар кінатэатра, як зазваніў тэлефон. У трубцы пачуўся ветлівы голас юнага гледача. Ён цікавіўся білетамі на дзённы сеанс.

— Калі ласка, прыязджайце... Мы да вашых паслуг, — прагучаў адказ.

Тэатр да паслуг гледача... Гэта сапраўды так. З раніцы Вольга Мікалаеўна Зарудная накіравалася ў парк Чалюскінцаў. Прыгожы невялікі будынак летняга кінатэатра «Вясёлка» быў поўны гледачоў. Па іх просьбе і быў наладжан сеанс. Паказвалі карціну «Матрос з «Каметы».

А ў гэты час вялікая група дзяцей збіралася ў школу № 31. У іх свой кінатэатр — школьны філіял «Зоркі» — «Спадарожнік». Дзіцячы кінатэатр узнік зусім нядаўна. Неяк у дзяцей пабывалі работнікі «Зоркі».

— Ёсць ідэя... Адкрываем у вас філіял «Зоркі»... Толькі ўсю работу па дэманстрацыі фільмаў вядуць самі гледачы. Згодны?

Трэба было бачыць твары дзяцей у гэтыя хвіліны. У зале пачуўся гул:

— Згодны!..

І кінатэатр для дзяцей нарадзіўся.

Стараючыся не парушыць цішыню, уваходзім у прасторную кіназалу. У глыбіні бялее сапраўдны экран. Усё ў зале абсталявана добра. Пастараўся юны дырэктар кінатэатра Юрый Мядзведзь, памаглі яму многія аматары кіно.

Гасне святло. На экране замільгалі кадры. Дзеці сядзяць, затаіўшы дыханне. І фільм хвалюе, і радуе тое, што паказвае яго свой майстар пракату — вучань-кінамеханік Гена Пыжкоў.

Калі мы вярнуліся на «галоўную базу», сеанс паспелі закончыць. З кінабудкі паказаўся механік Леанід Ясючэня. Стаж у яго вялікі. Толькі ў «Зорцы» ён дэманструе фільмы з 1955 года. Тут атрымаў званне механіка першага класа, тут быў прыняты ў партыю...

Зрэшты, не адзін Ясючэня ветэран у «Зорцы». Схіліўшыся над шчытом, працуе Вітольд Няміра. Гэта — мастак тэатра. Пра Вітольда ўвесь калектыў гаворыць з павагаю. Нездарма, калі зайшла гаворка аб прысваенні ганаровага звання ўдарніка камуністычнай працы, першым назвалі яго імя. Гатовы рэкламы. Са шчыта глядзіць на нас валявы твар алжырскай патрыёткі — Джамілі. Хутка пра яе пойдзе фільм, зняты ў Аб'яднанай Арабскай Рэспубліцы.

А вось просты, сціплы чалавек — білецёр Кацярына Глушакова. Здаецца, няхітрая справа пасадзіць гледача на сваё месца. Кацярына робіць гэта ветліва, з клопатам, заслужыўшы любоў і сімпатыю ў наведвальнікаў сеансаў.

Наш расказ пра «Зорку» быў бы няпоўным, калі б мы не ўспомнілі такіх сціплых працаўнікоў, як Феню Быкаву, Марыю Капшай, Фаню Рабіновіч, кінамеханіка першага класа Яўгенію Ганчарову. Усё гэта адна, моцна згуртаваная сям'я. Мэта ў яе — як найлепш абслугоўваць гледача, змагацца за званне калектыву камуністычнай працы.

М. ЯФІМАЎ.

Галоўны рэдактар Н. Е. ПАШКЕВІЧ.
Рэдакцыйная калегія: З. І. АЗГУР, А. І. БУТАКОЎ, К. Л. ГУБАРЭВІЧ, В. Ул. ІВАШЫН, А. Н. МАРЦІНОВІЧ (адказны сакратар), П. Ф. ПРЫХОДЗЬКА, Р. К. САБАЛЕНКА (намеснік галоўнага рэдактара), М. Г. ТКАЧОЎ, І. З. ШАРАХОЎСКІ, І. Б. ШАЦІЛА, Р. Р. ШЫРМА.

«Литература и искусство» — орган Министерства культуры и правления Союза писателей БССР. Минск.
Адрас рэдакцыі: г. Мінск, вул. Захарава, 19. Тэлефоны: прыёмнай рэдакцыі—3-24-61, намесніка галоўнага рэдактара—3-25-25, адказнага сакратара—3-25-25, аддзела літаратуры—3-22-04, аддзела мастацтва — 3-24-62, аддзела культуры—3-22-04, выдавецтва—3-19-52, бухгалтэрыі—3-11-03
«Літаратура і мастацтва» выходзіць два разы на тыдзень: у аўторак і пятніцу
Друкарня выдавецтва «Звязда».
АТ 10291.